

Πρόγραμμα Σπουδών Γυμνασίου

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΣΤΗ ΖΩΗ, ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Προτεινόμενο Υλικό

για την επεξεργασία των Θεματικών Ενοτήτων

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 3: Πώς ζουν οι Χριστιανοί; Η νέα ζωή της Εκκλησίας

Κ ε ί μ ε ν α για χρήση από τους μαθητές

1. Η φιλοξενία του Αβραάμ (Γεν 18, 1-18)
2. Ευχή της Αγίας Αναφοράς (από τη Θ. Λειτουργία του Ιωάννη του Χρυσοστόμου)
3. Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου (Λκ 1, 26-38)
4. Ευλόγει, η ψυχή μου, τον Κύριον (Ψλ 102)
5. Από το Μυστήριο του Βαπτίσματος και το Μυστήριο του Χρίσματος
6. Η ζωή των χριστιανών ως ζωή Ευχαριστίας (Πραξ 2, 42-46, Ιουστίνου, Απολογία Α', Αλ. Σμέμαν, Για να ζήσει ο κόσμος, Αρχ. Τιράνων Αναστάσιος, Θεός εφανερώθη εν σαρκί)
7. Ικετήρια δέηση (από τη Θ. Λειτουργία του Μεγάλου Βασιλείου)
8. Από την Καινή Διαθήκη για τη ζωή των Χριστιανών (Εφ 4, 25-32, Μτ 7, 1-5, Λκ 14, 7-14, Εφ 5, 11, Ρωμ 15, 1-2)
9. Οι χριστιανοί ως φίλοι του Θεού (Ιω 15, 11-15)
10. Πώς ζει ο Χριστιανός; (Γρηγορίου Νύσσης, Τι των Χριστιανών όνομα ή επάγγελμα)
11. Μεγάλου Βασιλείου, Προς πλουτούντας
12. Γρηγορίου του Θεολόγου, Περί φιλοπτωχείας λόγος
13. Γρηγορίου Νύσσης, Κατά τοκιζόντων
14. Από την Παλαιά Διαθήκη για την κτίση (Λευ 25, 23, Ψλ 8, 2-9. 19, 2-6. 65,10-14, Ησ 11, 6-9)
15. Από την Καινή Διαθήκη (Κολ 1, 16-20)
16. Ευχές για την κτίση (από τη Θ. Λειτουργία του Χρυσοστόμου)
17. Από την ευχή του Μεγάλου Αγιασμού
18. Μ. Βασιλείου, «Βλαστησάτω η γη βοτάνην χόρτου» (από το Εις την Εξαήμερον)
19. Για τη σχέση του Οσίου Σιλουανού με την κτίση (Σωφρονίου, Ο γέροντας Σιλουανός)
20. Η συνάντηση του Οσίου Πορφυρίου του Καυσοκαλυβίτη με το αηδονάκι
21. Από τους λόγους του Οσίου Πορφυρίου του Καυσοκαλυβίτη
22. «Να αγαπάτε τα δέντρα» (Κάλλιστος Ware, Η ορθόδοξη προσέγγιση της δημιουργίας)
23. Ο Άγιος Μόδεστος και τα ζώα
24. Για τη σχέση του Αγ. Φραγκίσκου της Ασίζης με την κτίση (Άγ. Φραγκίσκος, Π. Υφαντή, Όψεις και κριτήρια αγιότητας στην Ορθόδοξη Ανατολή και τη χριστιανική Δύση και Φραγκίσκου της Ασίζης Άπαντα)
25. Ζώντας μέσα στην κτίση (Οικ. Πατριάρχου Δημητρίου)
26. Γ. Ρίτσου, Κάθε πουλί

ΕΡΜΗΝΕΥΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ ΖΩΗΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Συνάντηση με τον προσωπικό Θεό της Βίβλου

1. Η φιλοξενία του Αβραάμ

Ο Κύριος παρουσιάστηκε στον Αβραάμ, κοντά στη Δρυ Μαμβρή, ενώ αυτός καθόταν στο άνοιγμα της σκηνής του κατά το μεσημέρι. Σήκωσε τα μάτια του και είδε τρεις άντρες να στέκονται απέναντί του. Αμέσως έτρεξε να τους προϋπαντήσει και τους προσκύνησε ως τη γη. «Κυρίέ μου», είπε, «αν έχω την εύνοιά σου, μην προσπεράσεις τον δούλο σου. Ας φέρουν λίγο νερό να πλύνετε τα πόδια σας και μετά μπορείτε ν' αναπαυθείτε κάτω από το δέντρο. Θα φέρω και λίγο ψωμί να πάρετε δύναμη και μετά μπορείτε να πηγαίνετε...».

Τότε ο Αβραάμ έτρεξε στη σκηνή και είπε στη Σάρρα: «Πάρε γρήγορα τρεις γαβάθες αλεύρι εκλεκτό, ζύμωσε το και κάνε πίττες». Μετά έτρεξε στα βόδια, πήρε ένα μοσχάρι τρυφερό και καλό, το έδωσε στον υπηρέτη κι εκείνος το ετοίμασε στα γρήγορα. Πήρε ακόμα βούτυρο, γάλα και το μοσχάρι που είχε ετοιμάσει και τα έβαλε μπροστά στους άντρες. Αυτός στεκόταν απέναντί τους κάτω από τα δέντρα κι εκείνοι έτρωγαν. Τότε ρώτησαν τον Αβραάμ: «Πού είναι η Σάρρα η γυναίκα σου;» Αυτός απάντησε: «Εκεί, στη σκηνή». Κι ο Κύριος είπε: «Του χρόνου τέτοια εποχή θα ξανάρθω, και η γυναίκα σου η Σάρρα θα έχει γιο». Η Σάρρα τα άκουγε όλα αυτά, γιατί στεκόταν από πίσω του, στο άνοιγμα της σκηνής. Ο Αβραάμ και η Σάρρα ήταν γέροντες προχωρημένης ηλικίας. Η Σάρρα, λοιπόν, γέλασε κρυφά [...] Αλλά ο Κύριος είπε στον Αβραάμ: «Γιατί γέλασε η Σάρρα; Γιατί αμφιβάλλει ότι θ' αποκτήσει γιο τώρα που γέρασε; Τίποτα δεν είναι αδύνατο για τον Κύριο! Όταν την ίδια εποχή ύστερα από ένα χρόνο θα ξανάρθω σπíti σου, η Σάρρα θα έχει γιο» [...] Από κει οι άντρες έφυγαν [...] Ο Αβραάμ βάδιζε μαζί τους για να τους κατευοδώσει. Τότε ο Κύριος είπε: «... Ένα μεγάλο και ισχυρό έθνος θα προέλθει από τον Αβραάμ και στο πρόσωπό του θα ευλογηθούν όλα τα έθνη της γης».

Γεν 18, 1-18

2. Ευχή της Αγίας Αναφοράς από τη Θ. Λειτουργία του Ιωάννη του Χρυσοστόμου

Η χάρη του Κυρίου μας Ιησού Χριστού και η αγάπη του Θεού και Πατέρα και η κοινωνία του αγίου Πνεύματος ας είναι με όλους σας.

1. Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου

Κατά τον έκτο μήνα της εγκυμοσύνης της Ελισάβετ, ο Θεός έστειλε τον άγγελο Γαβριήλ στην πόλη της Γαλιλαίας Ναζαρέτ σε μια παρθένο, που ήταν αρραβωνιασμένη με κάποιον που τον έλεγαν Ιωσήφ και καταγόταν από τη γενιά του Δαβίδ. Την παρθένο την έλεγαν Μαριάμ. Παρουσιάστηκε σ' αυτήν ο άγγελος και της είπε: «Χαίρε εσύ, προικισμένη με τη χάρη του Θεού. Ο Κύριος είναι μαζί σου. Ευλογημένη απ' τον Θεό είσαι εσύ, περισσότερο από όλες τις γυναίκες». Εκείνη μόλις τον είδε ταραχτηκε με τα λόγια του και προσπαθούσε να εξηγήσει τι σήμαινε ο χαιρετισμός αυτό. Ο άγγελος της είπε: «Μη φοβάσαι, Μαριάμ, ο Θεός σου έδωσε τη χάρη του· και να, θα μείνεις έγκυος, θα γεννήσεις γιο και θα τον ονομάσεις Ιησού. Αυτός θα γίνει μέγας και θα ονομαστεί Υιός του Υψίστου. Σ' αυτόν θα δώσει ο Κύριος ο Θεός τον θρόνο του Δαβίδ, τον προπάτορά του. Θα βασιλέψει για πάντα στους απογόνους του Ιακώβ και η βασιλεία του δε θα έχει τέλος». Η Μαριάμ τότε ρώτησε τον άγγελο: «Πώς θα μου συμβεί αυτό, αφού δεν έχω συζυγικές σχέσεις με άνδρα;» Και ο άγγελος της απάντησε: «Το Άγιο Πνεύμα θα έρθει επάνω σου και η δύναμη του Θεού θα σε καλύψει· γι' αυτό και το άγιο παιδί που θα γεννήσεις θα ονομαστεί Υιός Θεού. Μάθε ακόμη ότι η συγγενής σου Ελισάβετ συνέλαβε γιο στα γηρατειά της, κι έτσι, αυτή που την αποκαλούσαν στείρα βρίσκεται τώρα στον έκτο μήνα της εγκυμοσύνης. Για τον Θεό τίποτα δεν είναι ακατόρθωτο». Η Μαριάμ τότε είπε: «Είμαι μια δούλη του Κυρίου· ας γίνει το θέλημά του σ' εμένα όπως μου το είπες». Κι έφυγε από αυτήν ο άγγελος.

Λκ 1, 26-38

4. Ευλόγει, η ψυχή μου, τον Κύριον

*Ευλόγησε τον Κύριο, ψυχή μου,
και όλο μου το είναι
το όνομά του το άγιο!
Ευλόγησε τον Κύριο, ψυχή μου,
και μην ξεχνάς καμιά
απ' τις καλοσύνες του!
Αυτός σου συγχωρεί όλες τις ανομίες σου,
και θεραπεύει τις αρρώστιες σου όλες.
Αυτός από τον θάνατο γλιτώνει τη ζωή σου,
σε πλημμυρίζει με έλεος κι αγάπη.
Σου δίνει όσα πόθησες αγαθά,
η νιότη σου καθώς του αητού θ' ανανεώνεται.
Έργα δικαιοσύνης κάνει ο Κύριος
και δίκαιη κρίση σ' όλους τους κατατρεγμένους. [...]
Ο Κύριος είναι πονετικός και γενναιόδωρος, ανεκτικός κι άμετρα σπλαχνικός.*

Ψλ 102, 1-8

Ζώντας με νόημα στον κόσμο

5. Από το Μυστήριο του Βαπτίσματος και το Μυστήριο του Χρίσματος

Η ΧΡΙΣΗ ΜΕ ΕΛΑΙΟ	
Χρίεται ο δούλος του Θεού ... έλαιον αγαλλιάσεως εις το όνομα του Πατρός και του Υιού και του αγίου Πνεύματος. Αμήν (για το στήθος) εις ίασιν ψυχής και σώματος (για τα αυτιά) εις ακοήν πίστεως (για τα πόδια) του πορεύεσθαι τα διαβήματά σου (για τα χέρια) αι χείρες σου εποίησάν με και έπλασάν με.	Χρίεται το παιδί του Θεού ... λάδι αγαλλίασης στο όνομα του Πατέρα και του Υιού και Αγίου Πνεύματος. Αμήν. Για τη θεραπεία ψυχής και σώματος για αποδοχή της πίστης για να ακολουθεί τα βήματά σου τα χέρια σου με δημιούργησαν και με έπλασαν
Η ΒΑΠΤΙΣΗ	
Βαπτίζεται ο δούλος του Θεού ... εις το όνομα του Πατρός, Αμήν· και του Υιού, Αμήν· και του αγίου Πνεύματος, Αμήν.	Βαπτίζεται το παιδί του Θεού ... στο όνομα του Πατέρα, Αμήν· και του Υιού, Αμήν· και του αγίου Πνεύματος, Αμήν.
ΧΡΙΣΗ ΜΕ ΤΟ ΑΓΙΟ ΜΥΡΟ	
Σφραγίς δωρεάς Πνεύματος αγίου. Αμήν.	Σφραγίδα του δώρου του αγίου Πνεύματος. Αμήν.
ΕΝΔΥΣΗ	
Ενδύεται ο δούλος του Θεού ... χιτώνα δικαιοσύνης, εις το όνομα του Πατρός και του Υιού και του αγίου Πνεύματος. Αμήν.	Ντύνεται το παιδί του Θεού ... ένδυμα αρετής, στο όνομα του Πατέρα και του Υιού και του αγίου Πνεύματος. Αμήν.
ΕΠΙΔΟΣΗ ΣΤΑΥΡΟΥ ΚΑΙ ΛΑΜΠΑΔΑΣ	
Όστις θέλει οπίσω μου ακολουθείν, απαρνησάσθω εαυτόν και αράτω τον σταυρόν αυτού και ακολουθείτω μοι.	Όποιος θέλει να με ακολουθήσει, ας απαρνηθεί τον εαυτό του και ας σηκώσει τον σταυρό του και ας με ακολουθήσει.
ΚΥΚΛΟΣ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΛΥΜΒΗΘΡΑ	
Όσοι εις Χριστόν εβαπτίσθητε, Χριστόν ενεδύσασθε, Αλληλούϊα.	Όσοι βαπτιστήκατε στο όνομα του Χριστού, τον Χριστό ντυθήκατε. Αλληλούϊα.

5. Η ζωή των χριστιανών ως ζωή Ευχαριστίας

Αυτοί όλοι ήταν αφοσιωμένοι στη διδασκαλία των αποστόλων και στη μεταξύ τους κοινωνία, στην τέλεση της θείας Ευχαριστίας και στις προσευχές. Ένα δέος τους κατείχε όλους όσοι έβλεπαν πολλά εκπληκτικά θαύματα να γίνονται μέσω των αποστόλων. Κι όλοι οι πιστοί ζούσαν σ' έναν τόπο και είχαν τα πάντα κοινά· ακόμη πουλούσαν και τα κτήματα και τα υπάρχοντά τους, και μοίραζαν τα χρήματα σε όλους, ανάλογα με τις ανάγκες του καθενός. Κάθε μέρα συγκεντρώνονταν με ομοψυχία στον ναό, τελούσαν τη θεία Ευχαριστία σε σπίτια, τρώγοντας την τροφή τους γεμάτοι χαρά και με απλότητα στην καρδιά. Δοξολογούσαν τον Θεό, κι όλος ο λαός τους εκτιμούσε. Και ο Κύριος πρόσθετε κάθε μέρα στην εκκλησία αυτούς που σώζονταν.

Πραξ 2, 42-47

Κατά την ημέρα που αποκαλείται «μέρα του ήλιου», συγκεντρώνονται σ' ένα συγκεκριμένο τόπο όλοι όσοι κατοικούν στις πόλεις ή τους αγρούς. (Κατά τη σύναξη αυτή) διαβάζονται τα απομνημονεύματα των αποστόλων ή τα συγγράμματα των προφητών μέχρι να

συγκεντρωθούν όλοι. Έπειτα, αφού τελειώσει η ανάγνωση, αυτός που προΐσταται της σύναξης συμβουλεύει και προτρέπει να μιμηθούν όλα τα καλά (που άκουσαν). Έπειτα σηκωνόμαστε όλοι και αναπέμπουμε ευχές και, όπως ήδη είπαμε, αφού σταματήσουμε τις προσευχές προσφέρεται ψωμί, κρασί και νερό. Παρομοίως, αυτός που προΐσταται αναπέμπει ευχές και ευχαριστίες με όση δύναμη έχει και ο λαός επευφημεί λέγοντας το «Αμήν». Ακολούθως δίνεται στον καθένα από τους παριστάμενους η Θεία Μετάληψη και οι διάκονοι τη μεταφέρουν σ' αυτούς που δεν ήταν παρόντες.

Ιουστίνος, *Απολογία Της*, 67, 3-5, ΒΕΠ 3, 198

Ο άνθρωπος είναι ένα ον που πεινάει. Πεινάει όμως για Θεό. Πίσω από όλες τις πείνες της ζωής μας βρίσκεται ο Θεός. Κάθε πόθος είναι τελικά πόθος για Εκείνον. Βέβαια δεν είναι μονάχα ο άνθρωπος ένα ον που πεινάει. Όλα όσα υπάρχουνε ζούνε «τρώγοντας». Η δημιουργία ολόκληρη εξαρτάται από την τροφή. Η μοναδική όμως θέση του ανθρώπου μέσα στο σύμπαν βρίσκεται στο ότι μονάχα αυτός ευλογάει τον Θεό για την τροφή και για τη ζωή που λαβαίνει από Εκείνον. Μονάχα αυτός αποκρίνεται στην ευλογία του Θεού με τη δική του ευλογία.

Αλ. Σμέμαν, *Για να ζήσει ο κόσμος*, σ. 20

Και όμως από την πρώτη του αρχή ο Χριστιανισμός στάθηκε η διακήρυξη της χαράς, της μόνης δυνατής χαράς απάνω στη γη [...]. Και δεν έχουμε άλλο μέσον για να μπούμε στη χαρά αυτή, άλλο τρόπο για να την καταλάβουμε, παρεχτός με τη μοναδική πράξη – που από την αρχή στάθηκε για την Εκκλησία και η πηγή και το πλήρωμα της χαράς – παρεχτός με το ίδιο το μυστήριο της χαράς, την Ευχαριστία.

Αλ. Σμέμαν, *ό.π.*, σ. 36-37

Κάθε κύτταρο του ορατού Σώματος του Χριστού, της Εκκλησίας, κάθε πιστός, έχει κληθεί με το βάπτισμά του και τη συμμετοχή του στη Θεία Ευχαριστία, να εκφράζει, να φερερώνει, να «ενσαρκώνει» με το είναι και με το έργο του την αγάπη του Θεού στις όποιες συνθήκες κι αν ζει. Όποιος μένει εν τω Θεώ δεν μπορεί παρά να αγαπά όπως εκείνος, με μια αγάπη που παίρνει τολμηρές πρωτοβουλίες, που δεν γνωρίζει σύνορα, προκαταλήψεις, που αγκαλιάζει τα πάντα.

Η διαβεβαίωση ότι «ο Θεός αγάπη εστί» μας παρηγορεί, και μας απελευθερώνει από τον πολύμορφο φόβο, τον φόβο του άλλου, του διαφορετικού, του αγνώστου, των εξελίξεων της ανθρωπότητας που συχνά προοιωνίζονται απειλητικές. Τον φόβο από τις αποτυχίες μας και κάποτε από την άβυσσο της ψυχής μας. «Ο φόβος δεν υπάρχει στην αγάπη, αλλά η τέλεια αγάπη διώχνει τον φόβο» (Α Ιω 4, 18). Ακόμα και πολλοί, που αρνούνται ή δεν θέλουν να δεχθούν το όνομα «Θεός», αποδέχονται έμμεσα το άλλο του όνομα: «αγάπη». Το γεγονός ότι η αγάπη αποτελεί την ύψιστη αξία της ζωής, τη μυστική δύναμη του κόσμου, όλο και περισσότερο γίνεται αποδεκτό, μέσα από ποικίλες εμπειρίες και τρόπους σκέψης. Γίνεται μυστική δίοδος που οδηγεί τους ανθρώπους –χωρίς ίσως να το καταλαβαίνουν– κοντά στον Θεό της αγάπης.

Αρχ. Τιράνων Αναστάσιος (Γιαννουλάτος), *Θεός εφανερώθη εν σαρκί...*, εκδ. Μαΐστρος, Αθήνα 2006, σ. 154-155

6. Ικετήρια δέηση από τη Θεία Λειτουργία του Μ. Βασιλείου

(Γίνεται από τον ιερέα μετά την Επίκληση και τον Καθαγιασμό των Τιμίων Δώρων)

Θυμήσου, Κύριε, τον λαό που στέκεται ολόγυρα, και εκείνους που δικαιολογημένα απουσίασαν, και ελέησε αυτούς και εμάς σύμφωνα με το πλούσιο έλεός σου. Γέμισε τις αποθήκες τους με κάθε αγαθό· διατήρησε τους συζυγικούς δεσμούς τους με ειρήνη και ομόνοια· ανάθρεψε τα νήπια· διαπαιδαγόγησε τη νεότητα· στήριξε τα γηρατεία· παρηγόρησε τους μικρόψυχους· μάζεψε τους διασκορπισμένους· φέρε πίσω τους πλανημένους και ένωσε τους με την Αγία σου Καθολική και Αποστολική Εκκλησία.

Ελευθέρωσε όσους μαστίζονται από πονηρά πνεύματα· συντρόφειψε αυτούς που ταξιδεύουν στη θάλασσα· συνόδευσε αυτούς που οδοιπορούν· προστάτευσε τις χήρες· υπεράσπισε τα ορφανά· ελευθέρωσε τους αιχμαλώτους· θεράπευσε τους ασθενείς. Θυμήσου, Κύριε, ο Θεός μας, εκείνους που βρίσκονται στα δικαστήρια και στα καταναγκαστικά έργα και στις εξορίες και σε πικρές σκλαβιές και σε κάθε θλίψη και ανάγκη και δύσκολη περίσταση, καθώς και όλους που έχουν ανάγκη από τη μεγάλη σου ευσπλαχνία· και αυτούς που μας αγαπούν, και εκείνους που μας μισούν, και αυτούς οι οποίοι παράγγειλαν σ' εμάς τους ανάξιους να προσευχόμαστε γι' αυτούς. Θυμήσου, Κύριε ο Θεός μας, και όλο τον λαό σου και να σκορπίσεις σε όλους μας το πλούσιο έλεός σου, προσφέροντας σε όλους την εκπλήρωση των αιτημάτων που αποβλέπουν στη σωτηρία. Επίσης και εκείνους, τους οποίους δεν αναφέραμε, γιατί δεν τους ξέρουμε ή γιατί τους ξεχάσαμε ή γιατί είναι πάρα πολλά τα ονόματα, θυμήσου τους εσύ, ο Θεός, ο οποίος γνωρίζεις την ηλικία και το όνομα καθενός, γνωρίζεις τον καθένα από τότε που ήταν στην κοιλιά της μητέρας του. Γιατί εσύ, Κύριε, είσαι η βοήθεια των αβοήθητων, η ελπίδα των απελπισμένων, ο σωτήρας όσων υποφέρουν, το λιμάνι όσων ταξιδεύουν στη θάλασσα, ο γιατρός των ασθενών. Εσύ ο ίδιος να γίνεις τα πάντα για όλους· εσύ που γνωρίζεις τον καθένα και το αίτημά του, την οικογένεια και τις ανάγκες του. Σώσε, Κύριε, την πόλη αυτή και κάθε πόλη και χώρα από πείνα, επιδημία, σεισμό, καταποντισμό, πυρκαγιά, σφαγή, επιδρομή αλλοφύλων και εμφύλιο πόλεμο.

7. Από την Καινή Διαθήκη για τη ζωή των Χριστιανών

Πετάξτε από πάνω σας το ψέμα και ο καθένας ας λέει την αλήθεια στον διπλανό του, γιατί είμαστε μέλη του ίδιου σώματος. Όταν οργίζεστε, μη φτάνετε ως την αμαρτία· η δύση του ήλιου ας μη σας βρίσκει ακόμα οργισμένους. Μη δίνετε με τη συμπεριφορά σας χώρο να δρα ο διάβολος. Όποιος έκλεβε ας μην κλέβει πια, αλλά ας εργάζεται τίμια με τα δικά του χέρια, για να μπορεί να δίνει και σ' όποιον έχει ανάγκη. Κανένας βλαβερός λόγος ας μη βγαίνει από το στόμα σας παρά μόνο ωφέλιμος, που να μπορεί να οικοδομήσει, όταν χρειάζεται, και να κάνει καλό σ' αυτούς που τον ακούνε... Διώξτε μακριά σας κάθε δυσαρέσκεια, θυμό, οργή, κραυγή, κατηγορία, καθώς και άλλη κακότητα. Να φέρεστε μεταξύ σας με καλοσύνη κι ευσπλαχνία, και να συγχωρείτε ο ένας τον άλλο, όπως κι ο Θεός σας συγχώρησε διά του Χριστού.

Εφ 4, 25-32

Μην κρίνετε τους συνανθρώπους σας, για να μη σας κρίνει κι εσάς ο Θεός. Με το κριτήριο που κρίνετε θα κριθείτε, και με το μέτρο που μετράτε θα μετρηθείτε. Πώς μπορείς και βλέπεις το σκουπιδάκι στο μάτι του αδερφού σου και δε νιώθεις ολόκληρο δοκάρι στο δικό σου μάτι; Ή πώς θα πεις στον αδερφό σου «άφησε με να σου βγάλω το σκουπιδάκι από το μάτι σου», όταν έχεις ολόκληρο δοκάρι στο δικό σου μάτι; Υποκριτή! Βγάλε πρώτα από το μάτι σου το δοκάρι, και τότε θα δεις καθαρά και θα μπορέσεις να βγάλεις το σκουπιδάκι από το μάτι του αδερφού σου.

Μτ, 7, 1-5

Βλέποντας ο Ιησούς τους καλεσμένους με ποιον τρόπο διάλεγαν τις πρώτες θέσεις στο τραπέζι, τους είπε μια παραβολή. «Όταν σε καλέσει κάποιος σε γάμο, μην πας να καθίσεις στην πρώτη θέση, γιατί μπορεί κάποιος άλλος καλεσμένος του, να είναι πιο σπουδαίος από σένα. Όταν έρθει αυτός που κάλεσε κι εσένα κι εκείνον, θα σου πει: “δώσε σ' αυτόν τη θέση”. Τότε εσύ ντροπιασμένος θα πάς και θα καθίσεις στην τελευταία θέση, ώστε όταν έρθει αυτός που σε κάλεσε, να σου πει: “φίλε μου, πήγαινε σε καλύτερη θέση”. Τότε αυτό θα είναι τιμή για σένα μπροστά στους συνδαιτυμόνες σου, γιατί όποιος υψώνει τον εαυτό του θα ταπεινωθεί, κι αυτός που ταπεινώνει τον εαυτό του θα υψωθεί». Κι έλεγε σ' αυτόν που τον κάλεσε: «Όταν κάνεις γεύμα ή δείπνο, μην καλεις τους φίλους σου και τ' αδέρφια

σου ούτε τους συγγενείς σου και τους πλούσιους γείτονες, γιατί κι αυτοί θα σε καλέσουν με τη σειρά τους, κι έτσι θα σου το ανταποδώσουν. Αντίθετα, όταν κάνεις τραπέζι, κάλεσε φτωχούς, ανάπηρους, κουτσούς, τυφλούς».

Λκ 14, 7-13

Και να μη συμμετέχετε στα σκοτεινά κι ανώφελα έργα των άλλων, αλλά να τα ξεσκεπάσετε.

Εφ 5, 11

Να δέχεστε ο ένας τον άλλο, όπως δέχτηκε κι εσάς ο Χριστός, για να δοξάζεται ο Θεός.

Ρωμ 15, 1

Μιμηθείτε λοιπόν τον Θεό, αφού είστε αγαπητά του παιδιά· να συμπεριφέρεστε με αγάπη κατά το πρότυπο του Χριστού, που σας αγάπησε...

Εφ 5, 1-2

8. Οι χριστιανοί ως φίλοι του Θεού

Σας τα είπα αυτά, ώστε η χαρά η δική μου να είναι μέσα σας, κι η χαρά σας να είναι ολοκληρωμένη. Αυτή είναι η δική μου εντολή: να αγαπάτε ο ένας τον άλλο, όπως εγώ σας αγάπησα. Κανείς δεν έχει μεγαλύτερη αγάπη, από κείνον που θυσιάζει τη ζωή του για χάρη των φίλων του. Εσείς είστε φίλοι μου, αν κάνετε αυτά που εγώ σας παραγγέλλω. Δε σας ονομάζω πια δούλους, γιατί ο δούλος δεν ξέρει τι κάνει ο κύριός του. Σας ονομάζω φίλους, γιατί σας έκανα γνωστά όλα όσα άκουσα από τον Πατέρα μου.

Ιω 1, 11-15

9. Πώς ζει ο χριστιανός;

Αν λοιπόν κανείς παρουσιάζεται να φορεί σαν προσωπίο το όνομα του Χριστού, αλλά δε δείχνει στη ζωή του όσα έχουν σχέση με το όνομα τούτο, δημιουργεί ψεύτικη εντύπωση για το όνομα του Χριστού, γιατί, σύμφωνα με το παράδειγμα, φόρεσε στον πίθηκό του μια μάσκα, που παριστάνει τον άνθρωπο. Γιατί ο Χριστός, δεν υπάρχει περίπτωση να μην ενσαρκώνει τη δικαιοσύνη, την καθαρότητα, την αλήθεια και την αποξένωση από κάθε κακία· ούτε είναι δυνατόν ο χριστιανός (ο αληθινός βέβαια χριστιανός) να μην φαίνεται πως συμμετέχει έμπρακτα σε όλα αυτά. Λοιπόν, αν θα μπορούσε κάποιος να ορίσει το νόημα του Χριστιανισμού, θα πούμε ότι Χριστιανισμός είναι η μίμηση της θείας φύσεως.

Γρηγόριος Νύσσης, Τι των Χριστιανών όνομα ή επάγγελμα, Ε.Π. 46, 244

10. Μεγάλου Βασιλείου, Προς πλουτούντας

Όποιος αγαπά σαν τον εαυτό του αυτόν που είναι πλάι του δεν κατέχει τίποτα παραπάνω απ' αυτόν που είναι πλάι του. [...] Όσο όμως πλεονάζουν τα πλούτη σου, τόσο σου λείπει η αγάπη. [...]

[...] Όταν μπαίνω στο σπίτι νεόπλουτου που μεγαλοπιάνεται και το βλέπω γανωμένο παντού με λουλούδια, ξέρω πως δεν κατέχει τίποτα πολυτιμότερο απ' όσα φαίνονται, αλλά στολίζει τα άψυχα και έχει αστόλιστη την ψυχή. Πες μου, τόσο πια απαραίτητα είναι τα αργυρά κρεβάτια και τα αργυρά τραπέζια, τα ελεφάντινα καθίσματα και τα ελεφάντινα αμάξια; Ωστε για χάρη τους τα πλούτη να μην περνούν στους φτωχούς, μολοντί χιλιάδες στέκουν έξω απ' την πόρτα σου και κάθε εξαθλιωμένου ακούς τη φωνή; Όμως εσύ αρνείσαι να δώσεις, γιατί λες πως ποτέ δεν θα έφτανε για όλους όσοι ζητούν. Και με τη γλώσσα ορκίζεσαι, αλλά σ' ελέγχει το χέρι σου. [...]

[...] Τίποτα δεν αντιστέκεται στη βία του πλούτου· όλα υποκύπτουν στην τυραννία του, όλα ζαρώνουν κάτω απ' την εξουσία του, έτσι που όποιος αδικήθηκε να σκέπτεται μάλλον πως δεν θα πάθει κι άλλο κακό παρά να ζητάει το δίκιο του για όσα έπαθε ήδη. [...]

11. Γρηγορίου του Θεολόγου, Περί φιλοπτωχείας λόγος

Ας μη γίνουμε, αγαπητοί μου φίλοι και αδελφοί, κακοί διαχειριστές των αγαθών που μας δόθηκαν. Ας μην κοπιάζουμε για να θησαυρίζουμε και να αποταμιεύουμε, ενώ άλλοι υποφέρουν από την πείνα. Ας μιμηθούμε τον ανώτατο και κορυφαίο νόμο του Θεού, που στέλνει τη βροχή σε δικαίους και αδίκους και ανατέλλει τον ήλιο επίσης για όλους. Αυτός έκανε τη γη ευρύχωρη για όλα τα χερσαία ζώα, δημιούργησε πηγές, ποτάμια, δάση, αέρα για τα φτερωτά και νερά για τα υδρόβια, και έδωσε σε όλα τα όντα άφθονα τα απαραίτητα για τη ζωή τους στοιχεία, χωρίς να τα περιορίζει καμιά εξουσία, χωρίς να τα καθορίζει κανένας γραπτός νόμος, χωρίς να τα εμποδίζουν σύνορα. [...]

Οι άνθρωποι, όμως, αφότου έβγαλαν από τη γη το χρυσάφι, το ασήμι και τα πολύτιμα πετράδια, αφότου έφτιαξαν ρούχα μαλακά και περιττά και αφότου απέκτησαν άλλα παρόμοια πράγματα που αποτελούν αιτίες πολέμων και επαναστάσεων και τυραννικών καθεστώτων, κυριεύθηκαν από παράλογη υπεροψία. Έτσι, δεν δείχνουν ευσπλαχνία στους δυστυχημένους συνανθρώπους τους και δεν θέλουν ούτε με τα περίσσια τους να δώσουν στους άλλους τα αναγκαία. Τι βαναυσότητα! Τι σκληρότητα! [...]

Εσύ, όμως, να κοιτάς την αρχική ενότητα και ισότητα, όχι την τελική διαίρεση· όχι τον νόμο που επικράτησε, αλλά τον νόμο του Δημιουργού. [...]

Παρηγόρησε ο γερός τον άρρωστο, ο πλούσιος τον φτωχό, ο όρθιος τον πεσμένο, ο χαρούμενος τον λυπημένο, ο ευτυχημένος τον δυστυχημένο. Δώσε κάτι στον Θεό ως δώρο ευχαριστήριο, για το ότι είσαι ένας απ' αυτούς που μπορούν να ενεργητούν και όχι απ' αυτούς που έχουν ανάγκη να ενεργητούνται, για το ότι δεν περιμένεις εσύ βοήθεια από τα χέρια άλλων, αλλά από τα δικά σου χέρια περιμένουν άλλοι βοήθεια.

Πλούτισε όχι μόνο σε περιουσία, μα και σε ευσέβεια, όχι μόνο σε χρυσάφι, μα και σε αρετή, ή καλύτερα μόνο σε αρετή. Γίνε πιο τίμιος από τον πλησίον με την επίδειξη περισσότερης καλοσύνης. Γίνε θεός για τον δυστυχημένο με τη μίμηση της ευσπλαχνίας του Θεού.

13. Γρηγορίου Νύσσης, Κατά τοκιζόντων

Δρεπάνι του τοκιστή είναι η δικαστική απαίτηση του χρέους, αλώνι το σπίτι του, όπου λιανίζει τις περιουσίες των αναγκασμένων ανθρώπων.

Ολωνών τ' αγαθά τα βλέπει δικά του. Εύχεται στους ανθρώπους ανάγκες και συμφορές, για να τρέξουν υποχρεωτικά να δανειστούν απ' αυτόν. Μισεί τους αυτάρκεις και όσους δεν έχουν δανειστεί απ' αυτόν τους θεωρεί εχθρούς του. [...] Καθημερινά μετράει τα κέρδη, μα η δίψα του για χρήμα δε σβήνει. [...]

Πώς θα προσευχηθείς, λοιπόν, τοκογλύφε; Με τι συνείδηση θα ζητήσεις από τον Θεό κάποια ευεργεσία, συ που έμαθες όλο να παίρνεις και ποτέ να μην δίνεις; [...] Ποια συγχώρηση έδωσες και ζητάς συγγνώμη; Ποιον ελέησες κι επικαλείσαι τον Ελεήμονα; [...]

Αν γνώριζε ο φτωχός από πού προσφέρεις την ελεημοσύνη, δεν θα τη δεχόταν, γιατί θα αισθανόταν σα να έμελλε να γευτεί σάρκες αδελφικές και αίμα συγγενών του. Θα σου πετούσε δε κατάμουτρα τούτα τα λόγια τα γεμάτα θάρρος και φρονιμάδα: μη με θρέψεις, άνθρωπε, από τα δάκρυα των αδελφών μου. Μη δώσεις στον φτωχό ψωμί βγαλμένο από τους στεναγμούς των άλλων φτωχών. Μοίρασε στους συνανθρώπους σου όσα με αδικίες μάζεψες και τότε θα παραδεχθώ την ευεργεσία σου. Ποιό το όφελος, αν δημιουργείς πολλούς φτωχούς (με την εκμετάλλευση) κι ανακουφίζεις έναν (με την ελεημοσύνη); Αν δεν υπήρχε το πλήθος των τοκογλύφων (των εκμεταλλευτών γενικά), δεν θα υπήρχε ούτε

η στρατιά των πεινασμένων. Ας διαλυθούν τα οργανωμένα οικονομικά συμφέροντα και όλοι θ' αποκτήσουμε την οικονομική μας αυτάρκεια.

14. Από την Παλαιά Διαθήκη για την κτίση

Η γη δεν πρέπει να πωλείται οριστικά, γιατί ανήκει σ' εμένα κι εσείς είστε σαν ξένοι που τους δόθηκε η άδεια να την κατοικούν

Λευ 25, 23

Κοιτώ τους ουρανούς, τα δημιουργήματά σου,
τη σελήνη και τ' αστέρια, πούχεις στεριώσει εσύ:
Τι είν' ο άνθρωπος, ώστε να νοιάζεσαι γι' αυτόν,
ο κάθε άνθρωπος ώστε να τον φροντίζεις;
Λίγο πιο κάτω απ' τους αγγέλους τον κατέταξες,
με δόξα τον στεφάνωσες και με τιμή·
κυρίαρχο τον έβαλες σ' ό,τι τα χέρια σου δημιουργήσαν,
τα πάντα υπέταξες κάτω απ' την εξουσία του·
τα πρόβατα, τα βόδια όλα,
ακόμα και τ' άγρια θηριά·
τα πετεινά του ουρανού, της θάλασσας τα ψάρια,
που μέσα από τους δρόμους τους θαλάσσιους πορεύονται.
Ψλ 8, 2-9

Τα ουράνια φανερώνουνε το μεγαλείο του Θεού
και δείχνει το στερέωμα τα έργα που έχει φτιάξει.
Η μια στην άλλη μέρα μεταδίδει αυτό το μήνυμα
κι η μια στην άλλη νύχτα μεταφέρει αυτή τη γνώση.
Χωρίς να 'χουν μιλιά και δίχως λόγια·
η φωνή τους δεν ακούγεται.
Κι όμως σ' όλη τη γη απλώθηκε η λαλιά του,
οι λέξεις τους στα πέρατα της οικουμένης.
Στον ουρανό τον ήλιο εγκατέστησε.
Κι αυτός σαν νιόγαμπρος που βγαίνει απ' τον κοιτώνα του·
χαίρεται σαν τον αθλητή τον δρόμο του που τρέχει.
Ψλ 19, 2-6

Τη γη επισκέπτεσαι και της χαρίζεις αφθονία,
την πλημμυρίζεις αγαθά·
με νερό, Θεέ, γεμίζεις το ποτάμι σου,
φροντίζεις την καρποφορία της,
έτσι καθώς την προετοιμάζεις.
Δίνεις στ' αυλάκια της να πιουν,
το σβολιασμένο της το χώμα ισιώνεις,
την απαλαίνεις με την ήρεμη βροχή
και ευλογείς το κάθε της βλαστάρι.
Όλο τον κύκλο της χρονιάς
τονε στολίζεις με τις καλοσύνες σου·
όπου περάσεις χύνεται η αφθονία.
Στις στέπες τα λιβάδια θάλλουν
κι οι λόφοι περιζώνονται χαρά.
Γεμίζουν πρόβατα τα βοσκοτόπια,
οι κάμποι μες στις θημωνιές τυλίγονται·

τραγούδια και κραυγές χαρά ηχούν!

Ψλ 65, 10-14

Η προφητική σκέψη θα οραματιστεί τη μεσσιανική εποχή σαν μια περίοδο νέας αποκατάστασης των σχέσεων ανθρώπου και περιβάλλοντος.

Τότε θα βόσκει ο λύκος με το αρνί μαζί,
κι η λεοπάρδαλη θα ξεκουράζεται με το κατσίκι αντάμα·
το μοσχάρι, ο ταύρος και το λιοντάρι μαζί θα βόσκουν,
κι ένα μικρό παιδί θα τα οδηγεί·
το βόδι κι η αρκούδα θα βόσκουνε μαζί,
μαζί θάναι και τα μικρά τους·
και το λιοντάρι και το βόδι άχυρα θά'χουν για τροφή.
Το νήπιο στην τρύπα της οχιάς,
και στων μικρών της τη φωλιά
το χέρι του θ' απλώνει.
Κανένας δεν θα προξενεί κακό στον άλλο,
ούτε κανέναν θα μπορούν να εξολοθρέψουν
στο όρος μου το άγιο,
γιατί η γνώση του Κυρίου θα γεμίσει ολόκληρη τη γη,
καθώς σκεπάζουν τ' άφθονα νερά τις θάλασσες.

Ησ 11, 6-9

15. Από την Καινή Διαθήκη

Πρόκειται για έναν αρχαίο ύμνο της χριστιανικής κοινότητας που σώζεται στην προς Κολοσσαείς Επιστολή. Η κυριαρχία του Χριστού πάνω στην κτίση, επομένως και των χριστιανών, πιστοποιείται ως καταλλαγή και συμφιλίωση και όχι ως καταδυνάστευση.

Τα πάντα δι' αυτού ήρθαν στην ύπαρξη,
όσα στον ουρανό κι όσα στη γη [...]
Ό,τι υπάρχει είναι πλασμένο δι' αυτού
κι αυτόν έχει σκοπό του [...]
Γιατί μέσα σ' εκείνον η θεότητα
έστερξε ολάκερη να κατοικήσει,
κι όλα όσα στη γη κι όσα στον ουρανό
μαζί της να συμφιλιώσει δι' αυτού,
που την ειρήνη έφερε
με του σταυρού του το αίμα.

Κολ 1, 16-20

16. Ευχές για την κτίση από τη Θ. Λειτουργία του Χρυσοστόμου

Από τα ειρηνικά:

Με ειρήνη ας παρακαλέσουμε τον Κύριο. Κύριε ελέησον, Για ευνοϊκές καιρικές συνθήκες, για πλούσια καρποφορία της γης και χρόνια ειρηνικά ας παρακαλέσουμε τον Κύριο.
(«Υπέρ ευκρασίας αέρων ...»)

Από την Αγία Αναφορά:

[...] αφού πήρε το ψωμί στα άγια και αμόλυντα και αγνά του χέρια, ευχαρίστησε και ευλόγησε, το αγίασε, το κομματίασε, το έδωσε στους αγίους μαθητές του και αποστόλους και είπε: «Λάβετε και φάγετε, αυτό είναι το σώμα μου που για χάρη σας κομματιάζεται, για

τη συγχώρηση των αμαρτιών σας». Το ίδιο έκανε και με το ποτήριο μετά το δείπνο λέγοντας: «Πιείτε απ' αυτό όλοι, αυτό είναι το αίμα μου» [...]

17. Από την ευχή του Μεγάλου Αγιασμού

Μέγας είσαι Κύριε, και θαυμαστά τα έργα Σου· καί κανένας λόγος δεν είναι αρκετός για να υμνήσει τα θαυμάσια Σου.

Συ, μόνο που το θέλησες, δημιούργησες από το μηδέν τα πάντα. Συ, με τη δύναμή σου, συγκρατείς την κτίση και με την πρόνοιά σου κυβερνάς τον κόσμο. Συ συνάρμοσες, από τέσσερα στοιχεία, ολόκληρη την κτίση και στεφάνωσες τον κύκλο του χρόνου με τις τέσσερις εποχές. Μπροστά σου όλες οι νοερές αγγελικές δυνάμεις αισθάνονται δέος· εσένα υμνεί ο ήλιος· εσένα δοξάζει η σελήνη· σε σένα αναφέρονται τα άστρα· εσένα υπακούει το φως· εσένα τρέμουν οι απύθμενες θάλασσες· εσένα υπηρετούν οι πηγές των υδάτων. Εσύ άπλωσες από πάνω μας τον ουρανό σαν δερμάτινο σκέπαστρο· εσύ στήριξες τη γη επάνω στα νερά, εσύ περικύκλωσες τη θάλασσα με άμμο· εσύ άπλωσες παντού τον αέρα, για να αναπνεύουμε.

18. Μεγάλου Βασιλείου, «Βλαστησάτω η γη βοτάνην χόρτου...»

«Και είπεν ο Θεός· βλαστησάτω η γη βοτάνην χόρτου» [...] Η τότε φωνή του Θεού, και η πρώτη εκείνη διαταγή, έγινε τρόπον τινά νόμος της φύσεως και παρέμεινε μέσα εις την γη, παρέχων εις αυτήν εις το εξής την δύναμιν να γεννά και να καρποφορεί [...]

«Βλαστησάτω η γη βοτάνην χόρτου». Μόνη και εξ αυτής η γη ας παράγει την βλάστησιν, χωρίς να έχει ανάγκην ουδεμιάς άλλης βοήθειας. Σκέψου, σε παρακαλώ, πώς, ύστερα από την μικράν αυτήν φωνήν και το τόσον ολιγόλογον πρόσταγμα, η κατάξηρος και άγονος γη έξαφνα εκοιλοπόνει και ευρίσκετο εις κίνησιν διά την γέννησιν των καρπών· και ωσάν να έβγαλεν απ' επάνω της και να έρριψε μακράν κάποιαν σκυθρωπήν και πένθιμον ενδυμασίαν, την οποίαν ήλλαξε με άλλην λαμπροτέραν, έχαιρε διά τους τόσους στολισμούς της, και προέβαλλε τα αναρίθμητα γένη των φυτών. Θέλω να σου εντυπωθεί ισχυρότερον το θαύμα της δημιουργίας, ίνα οπουδήποτε και αν ευρεθείς, και οποιοδήποτε γένος των φυτών και αν εξετάσεις, ενθυμείσαι ζωηρώς Εκείνον που τα εδημιούργησε [...].

Πάσα γένη φυτών τότε εφύτρωσαν, άλλα μεν καρποφόρα, άλλα κατάλληλα διά την κατασκευήν στέγης, άλλα κατάλληλα διά την ναυπήγησιν πλοίων, άλλα χρήσιμα προς καύσιν [...] Εγνωρίσαμεν δε και μερικά δένδρα, των οποίων το φυσικό των ελάττωμα θεραπεύεται με τας φροντίδας των γεωργών, όπως π.χ. οι ξινές ροϊδιές και οι πικρές αμυγδαλιές, όταν τα διατρυπήσουν εις το μέρος του κορμού που πλησιάζει προς την ρίζαν και διαπεράσουν εκεί διά μέσου της εντεριώνης (της ψύχας) ένα κομμάτι πεύκης χλωρόν και με χυμούς αφθόνους, τότε μεταβάλλουν εις χρήσιμον τον άχρηστον μέχρι τούδε χυμόν των [...]

Αυτών δε των καρπών ποίος δύναται να απαριθμήσει την ποικιλίαν, τα σχήματα, τα χρώματα, τας ιδιότητας των χυμών, την χρησιμότητα εκάστου; Μερικοί μεν από τους καρπούς γυμνοί ψήνονται από τον ήλιον, άλλοι δε ωριμάζουν προφυλαγμένοι μέσα εις περιτυλίγματα. Εκείνα τα δέντρα, των οποίων ο καρπός είναι απαλός, έχουν το σκεπαστήριον των φύλλων παχύ, όπως συμβαίνει με την συκήν· όσα δε έχουν καρπούς στερεοτέρους, τούτων η προστασία διά των φύλλων είναι ελαφρά, όπως εις την καρυδιάν [...]. Πώς είναι σχισμένον το φύλλον της αμπέλου, ώστε να αντέχει μεν το σταφύλι εις τα εκ του αέρος βλάβας, συγχρόνως δε να υποδέχεται αφθόνως διά της αραιότητός του τα ακτίνας του ηλίου. Τίποτε δεν υπάρχει χωρίς αιτίαν· τίποτε το τυχαίον· όλα έχουν κάποια σοφίαν μυστικήν και ανέκφραστον [...]

Ένα και το αυτό ύδωρ, το οποίον τα δένδρα αναρροφούν διά της ρίζης, διαφορετικά μεν τρέφει αυτήν την ρίζαν, διαφορετικά δε τον φλοιόν του κορμού και διαφορετικά τον ξυλώδη

κορμόν και διαφορετικά την εντεριώνην. Το αυτό ύδωρ γίνεται και φύλλον και διασχίζεται εις βλαστάρια και κλάδους και παρέχει την αύξησιν εις τους καρπούς· και από την αυτήν αιτίαν (από το νερό) παράγεται και το δάκρυον του φυτού και ο χυμός. Διότι άλλο είναι το δάκρυον του σχίνου και άλλος ο χυμός του βαλσάμου [...]

Πώς πάλιν από την αυτήν υγρασίαν εις μεν την άμπελον παράγεται οίνος, εις δε την ελαιάν το έλαιον; Και δεν είναι τούτο μόνον το άξιον θαυμασμού, το πώς δηλαδή εδώ μεν το υγρόν έγινε γλυκύ, εκεί δε λιπαρόν, αλλά το ότι και εις τους γλυκείς καρπούς είναι απεριγράφτος η παραλλαγή και διαφορά της ποιότητος. Διότι άλλη είναι η γλυκύτης που υπάρχει εις τους καρπούς της αμπέλου και άλλη εις τους καρπούς της μηλέας και άλλη εις το σύκον και άλλη εις την χουρμαδιάν [...]

Πόσαι δε είναι αι διαφοραί των χρωματισμών! Δύνασαι να ίδης εις ένα λειβάδι το αυτό ύδωρ να γίνεται εις τούτο μεν το άνθος ανοικτόν κόκκινον, εις άλλο δε βαθύ κόκκινον, και εις τούτο γαλάζιο, και εις άλλο λευκόν· να παρέχει δε πάλιν εις την όσφρησιν διαφοράν πολύ μεγαλυτέραν από την ποικιλίαν των χρωμάτων [...]

«Βλαστησάτω η γη ...ξύλον κάρπιμον, ποιούν καρπόν επί της γης». Και αμέσως αι κορυφαί των ορέων εγέμιζον από δένδρα, και επιλοτεχνούντο κήποι ωραίοι, και αι όχθαι των ποταμών εκαλωπίζοντο με αναρίθμητα γένη φυτών. Και άλλα μεν από αυτά είχαν ετοιμασθεί, διά να στολίσουν την ανθρωπίνην τράπεζαν· άλλα δε παρασκεύαζον τροφήν διά τα ζώα εκ των φύλλων και εκ των καρπών των. Άλλα μας έδιδον τα εκ της ιατρικής ωφελείας· τους χυλούς, τους χυμούς, τα κάρφη, τους φλοιούς, τον καρπόν. Και γενικώς, όσα η πολυχρόνιος ημών πείρα ανεκάλυψε, συλλέγουσα εκ των μερικών περιπτώσεων το χρήσιμον, ταύτα η σοφή πρόνοια του Κτίστου προέβλεψεν εξ αρχής και τα εδημιούργησε. Συ δε όταν ίδης τα φυτά τα ήμερα, τα άγρια, τα ζώντα εις το ύδωρ, τα χερσαία, τα ανθοφόρα ή τα άνευ ανθέων, αναγνωρίζων εις το μικρόν δημιούργημα τον μέγαν Δημιουργόν, αύξησε τον θαυμασμόν σου και την αγάπην σου προς τον Κτίστην [...]

M. Βασίλειος, *Εις την Εξαήμερον, Λόγος Ε'* (απόσπασμα), μτφρ. Αρχιμ. Χριστόφορος Παπουτσόπουλος, έκδ. Σωτήρ, Αθήνα 1976, σ. 93-112

19. Για τη σχέση του Οσίου Σιλουανού του Αθωνίτη με την κτίση

Ο Γέροντας φρόντιζε ακόμα και για τα φυτά. Πίστευε πως κάθε κακομεταχείριση που τα βλάπτει είναι αντίθετη με τη διδαχή της χάρις. Θυμάμαι μια φορά που βάδιζα μαζί του το μονοπάτι που οδηγούσε από τη Μονή στο καλύβι, όπου πέρασα ένα έτος. Αυτή η καλύβα απέχει περίπου ένα χιλιόμετρο από το μοναστήρι. Ο Γέροντας ερχόταν να δει την κατοικία μου. Κρατούσαμε ραβδιά, όπως συνηθίζεται στις ορεινές περιοχές. Και στις δυο πλευρές από το μονοπάτι φύτρωναν αραιά ψηλά αγριόχορτα. Με τη σκέψη να μην αφήσω τα χόρτα να κλείσουν το μονοπάτι, χτύπησα με το ραβδί ένα βλαστό στην κορφή του, ώστε να εμποδίσω την ωρίμανση των σπόρων. Η χειρονομία μου φάνηκε βάνουση στον Γέροντα και κούνησε ελαφρά με αμηχανία το κεφάλι του. Κατάλαβα τι σήμαινε αυτό και ντράπηκα. Ο Γέροντας έλεγε πως το Πνεύμα του Θεού διδάσκει τη συμπόνια για όλη την κτίση, ώστε να μην κόβουμε ούτε τα φύλλα του δέντρου χωρίς ανάγκη. «Να, ένα πράσινο φύλλο πάνω στο δέντρο, και συ το έκοψες χωρίς ανάγκη. Αν και δεν είναι αμαρτία, πώς να το πω, προκαλεί οίκτο. Η καρδιά που έμαθε ν' αγαπά, λυπάται όλη την κτίση».

Είναι αξιοσημείωτες στα γραπτά του Γέροντα οι σκέψεις και τα αισθήματά του για τα ζώα. Ήταν πραγματικά εκπληκτική η συμπόνια του για κάθε κτίσμα, όπως συμπεραίνουμε απ' όσα διηγείται: τόσο πολύ έκλαψε για την «τραχύτητά του προς την κτίση», όταν «χωρίς ανάγκη» σκότωσε μια μύγα ή έριξε ζεστό νερό σε μια νυχτερίδα που κατοίκησε στο μπαλκόνι του ή πώς «λυπήθηκε την κτίση και κάθε δημιούργημα που πάσχει», όταν αντίκρισε στον δρόμο ένα κατακομμένο φίδι.

Αρχιμ. Σωφρόνιος, *Ο Γέροντας Σιλουανός του Αθω*, έκδ. Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας 21978, σ. 55 και σ. 99-100

20. Η συνάντηση του Οσίου Πορφυρίου του Κουσοκαλυβίτη με το αηδονάκι

Η «συνάντησή» του με το αηδονάκι είναι ένα γεγονός που του συνέβη στην αρχή της μοναχικής του ζωής και το διηγείται ο ίδιος αργότερα.

Μια μέρα, ένα πρωινό προχώρησα μόνος μου στο παρθένο δάσος. Όλα, δροσιμένα από την πρωινή δροσιά, λαμπύριζαν στον ήλιο. Βρέθηκα σε μια χαράδρα. Την πέρασα. Κάθισα σ' ένα βράχο. Δίπλα μου κρύα νερά κυλούσαν ήσυχα κι έλεγα την ευχή. Ησυχία απόλυτη. Τίποτα δεν ακουγόταν. Σε λίγο, μέσα στην ησυχία ακούω μια γλυκιά φωνή, μεθυστική, να ψάλλει, να υμνεί τον Πλάστη. Κοιτάζω, δεν διακρίνω τίποτα. Τελικά, απέναντι σ' ένα κλαδί βλέπω ένα πουλάκι· ήταν αηδόνι. Κι ακούω το αηδονάκι να κελαηδάει, να σχίζεται· μάλλιασε, που λέμε, η γλώσσα του, φούσκωσε απ' τους λαρυγγισμούς ο λαιμός του. Αυτό το πουλάκι το μικροσκοπικό να κάνει κατά πίσω τα φτερά του, για να έχει δύναμη και να βγάζει αυτούς τους γλυκύτατους τόνους, αυτή την ωραία φωνή και να φουσκώνει ο λάρυγγάς του! Πω, πω, πω! Να 'χα ένα ποτηράκι με νερό, για να πηγαίνει να πίνει και να ξεδιψάει!

Μου ήρθαν δάκρυα στα μάτια. [...]

Δεν μπορώ να σας μεταφέρω αυτά που ένιωσα. Αυτά που αισθάνθηκα. Σας φανέρωσα, όμως, το μυστήριο. Και σκεπτόμουν. «Γιατί το αηδονάκι να βγάζει αυτούς τους λαρυγγισμούς; Γιατί να κάνει αυτές τις τρίλιες; Γιατί να ψάλλει αυτό το υπέροχο άσμα; Γιατί, γιατί, γιατί... γιατί να ξελαρυγγιάζεται; Γιατί, γιατί, για ποιο σκοπό; Μήπως περιμένει να το επαινέσει κανείς; Όχι, βέβαια, εκεί κανείς δεν θα το κάνει αυτό». Μόνος μου φιλοσοφούσα. [...] Πόσα δεν μου είπε το αηδονάκι! Και πόσα του είπα μες στη σιωπή: «Αηδονάκι μου, ποιος σου είπε ότι εγώ θα περνούσα από δω; Εδώ κανείς δεν πλησιάζει. Είναι τόσο απρόσιτο το μέρος. Πόσο ωραία κάνεις χωρίς διακοπή το καθήκον σου, την προσευχή σου στον Θεό! Πόσα μου λες, αηδονάκι μου, πόσα με διδάσκεις! Θεέ μου, συγκινούμαι. Αηδόνι μου, μου δείχνεις με το κελάηδημά σου πως να υμνώ τον Θεό, μου λες χίλια, πολλά, πάρα πολλά...

Δεν είμαι καλά από υγεία, να τα πω όπως τα νιώθω. Θα μπορούσε να γραφεί ένα ολόκληρο πεζογράφημα. Το αγάπησα πολύ το αηδόνι. Το αγάπησα και μ' ενέπνευσε. Σκέφτηκα: «Γιατί εκείνο κι όχι κι εγώ; Γιατί εκείνο να κρύβεται κι όχι κι εγώ;». Και μου ήρθε στον νου ότι πρέπει να φύγω, πρέπει να χαθώ, πρέπει να μην υπάρχω. Είπα: «Γιατί; Είχε αυτό κόσμο μπροστά του; Ήξερε ότι ήμουν εγώ και τ' άκουγα; Ποιος τ' άκουγε που ξελαρυγγιάζονταν; Γιατί πήγαινε σε τέτοια κρυφά μέρη; Αλλά κι εκείνα τ' αηδόνια μες στον λόγγο, μες στη ρεματιά που βρισκόntonτουσαν τη νύκτα και την ημέρα, το βράδυ και το πρωί, ποιος τ' άκουγε που ξελαρυγγιάζοντουσαν όλα; Και γιατί το κάνανε αυτό το πράγμα; Και γιατί πηγαίνανε σε τέτοια κρυφά μέρη; Γιατί σπάζανε το λάρυγγά τους; Ο σκοπός ήταν η λατρεία, το ψάλσιμο στον Δημιουργό τους, η λατρεία στον Θεό». Έτσι τα εξηγούσα.

Όλα αυτά τα θεώρησα ότι ήταν του Θεού άγγελοι, δηλαδή πουλάκια που δοξάζανε τον Θεό, τον Πλάστη των πάντων και δεν τ' άκουγε κανείς. Ναι, κρύβονταν, να μην τ' ακούει κανείς, πιστέψτε με! Δεν τα ενδιέφερε να τ' ακούνε, αλλά ποθούσαν μες στη μοναξιά, μες στην ησυχία, μες στην ερημιά, μες στην σιωπή να τ' ακούει ποιος άλλος; Ο Πλάστης των πάντων, ο Δημιουργός του παντός. Αυτός που τους χάριζε ζωή και πνοή και φωνή. Θα ρωτήσετε: «Είχανε μυαλό;». Τι να πω, δεν ξέρω αν το έκαναν συνειδητά ή όχι. Δεν ξέρω. Γιατί αυτά είναι πουλάκια. Μπορεί τώρα να είναι στη ζωή και μετά να μην υπάρχουν, όπως λέει η Αγία Γραφή. Δεν πρέπει εμείς να σκεπτόμαστε διαφορετικά απ' ό,τι λέει η Αγία Γραφή. Ο Θεός μπορεί να μας παρουσιάσει ότι όλοι αυτοί ήταν άγγελοι του Θεού. Εμείς δεν τα ξέρουμε αυτά. Πάντως κρύβονταν, να μην ακούσει κανείς τη δοξολογία τους.

Έτσι και για τους μοναχούς η ζωή εκεί, στο Άγιο Όρος, είναι άγνωστη. Ζεις με τον Γέροντα, τον αγαπάς. Οι μετάνοιες, οι ασκήσεις, όλα γίνονται, αλλά ούτε τις θυμάσαι, ούτε κανείς λέει για σένα: «Τι είναι αυτός;». Ζεις τον Χριστό, είσαι του Χριστού. Ζεις μέσα σ' όλα και ζεις τον Θεό, εν ω τα πάντα ζουν και κινούνται, εν το οποίο και δια του οποίου – είναι δικές

μον ελληνικούρες αυτές. Μπαίνεις μες στην άκτιστη Εκκλησία και ζεις εκεί ως άγνωστος. Κι ενώ αναλύσαι για τους συνανθρώπους σου προσευχόμενος, μένεις άγνωστος σ' όλους τους ανθρώπους, χωρίς ίσως ποτέ να σε γνωρίσουν.

21. Από τους λόγους του Οσίου Πορφυρίου του Κουσοκαλυβίτη

Αυτός είναι ο τρόπος με τον οποίο πρέπει να δούμε τον Χριστό. Αυτός είναι ο φίλος μας, ο αδελφός μας. Είναι ό,τι πιο καλό και όμορφο. Αυτός είναι το παν... Ωστόσο, εξακολουθεί να είναι φίλος και θέλει να μας φωνάζει "Είστε φίλοι μου, δεν το καταλαβαίνετε αυτό; Είμαστε αδέρφια. Δεν σας απειλώ. Σας αγαπώ. Θέλω να απολαμβάνετε τη ζωή μαζί μου".

[...] Η ζωή των γονέων είναι το μόνο πράγμα που κάνει καλά παιδιά. Οι γονείς θα πρέπει να είναι πολύ υπομονετικοί και «άγιοι» στα παιδιά τους. Θα πρέπει να αγαπούν πραγματικά τα παιδιά τους. Και τα παιδιά θα μοιραστούν αυτήν την αγάπη! Για την κακή συμπεριφορά των παιδιών, αυτοί που είναι συνήθως υπεύθυνοι γι' αυτό είναι οι γονείς τους. Οι γονείς δεν βοηθούν τα παιδιά τους από τα κηρύγματά τους και τις συνεχόμενες συμβουλές ή κάνοντάς τα να υπακούουν σε αυστηρούς κανόνες για την επιβολή πειθαρχίας. Εάν οι γονείς δεν γίνουν «άγιοι» (ενάρετοι) ώστε πραγματικά να αγαπήσουν τα παιδιά τους και αν δεν αγωνίζονται για αυτό, τότε κάνουν ένα τεράστιο λάθος. Με την αρνητική τους στάση οι γονείς μεταφέρουν στα παιδιά τους αρνητικά συναισθήματα. Στη συνέχεια, τα παιδιά τους γίνονται αντιδραστικά και με ανασφάλεια, όχι μόνο στο σπίτι τους, αλλά και στην κοινωνία.

22. «Να αγαπάτε τα δέντρα»

Θυμάμαι τώρα, πως στη δεκαετία του 1960, όταν ήμουν διάκονος στη Μονή Αγίου Ιωάννου Θεολόγου στην Πάτμο, ο γέροντάς μας, ο πατήρ Αμφιλόχιος, συνήθιζε να μας λέει: «Γνωρίζετε πως ο Θεός μας έδωσε μία ακόμη εντολή, που δεν αναφέρεται στην Αγία Γραφή; Είναι η εντολή να αγαπάτε τα δέντρα». Πίστευε, πως όποιος δεν αγαπούσε τα δέντρα δεν αγαπούσε τον Χριστό. «Όταν φυτεύετε ένα δέντρο», μας έλεγε, «φυτεύετε ελπίδα, φυτεύετε ειρήνη, φυτεύετε αγάπη και θα λάβετε τη χάρη του Θεού». Ήταν ένας οικολόγος πολύ πριν η οικολογία έρθει στην επικαιρότητα. Ακούγοντας τις εξομολογήσεις των χωρικών, τους έβαζε ως επιτίμιο ή ποινή, να φυτέψουν ένα δέντρο. Και δεν ήταν μόνο αυτό: ο ίδιος περιφερόταν στο νησί για να δει πώς πηγαίνουν τα επιτίμια των χωρικών, να δει αν πότιζαν τακτικά το δέντρο που είχαν φυτέψει και αν το φρόντιζαν να μην το φάνε οι κατσίκες. Το παράδειγμα και η επίδρασή του μεταμόρφωσαν το νησί: εκεί που πριν ογδόντα χρόνια το νησί ήταν γεμάτο ξερές και γυμνές πλαγιές, σήμερα φύονται πεύκα και ευκάλυπτοι.

«Να αγαπάτε τα δέντρα», επέμενε ο πατήρ Αμφιλόχιος. Δεν είχε δίκιο; Δεν μπορούμε να σώσουμε ό,τι δεν αγαπάμε.

Κάλλιστος Ware, Αρχή Ημέρας. Η ορθόδοξη προσέγγιση της Δημιουργίας, Ιερόν προσκύνημα αγίου Γεωργίου του εν Ιωαννίνις, 2007, σ. 29

23. Ο Άγιος Μόδεστος και τα ζώα

Ο Άγιος φέρεται να προστατεύει τα ζώα, ιδιαίτερα αυτά που σέρνουν άροτρο. Στη γιορτή του δεν «γιορτάζουν» μόνο τα βόδια, αλλά και όλα τα οικόσιτα ζωντανά. Σε πολλά μέρη γίνονται αγιασμοί και τα ζώα «ευλογούνται» από τον ιερέα. Στη Λέσβο, του Αγίου Μοδέστου, παίζουν αγιασμό και ραντίζουν με αυτόν τα χωράφια τους, για να γλυτώσουν από τις ακρίδες και όλα τα άλλα κακά.

Η ευχή του Αγ. Μοδέστου για τα ζώα

Κύριε Ιησού Χριστέ, Εσύ που είσαι ο Θεός μου, γεμάτος ελεημοσύνη και Πανάγαθος, Εσύ που με σοφία δημιούργησες ολόκληρο τον κόσμο, που μπορούμε να συλλάβουμε με τον νου και τις αισθήσεις μας. Εσύ που όλα τα δημιουργήματά Σου τα πλημμυρίζεις με τα ελέη Σου. Εσύ που με την πανάγαθη Πρόνοιά Σου για όλα προνοείς και για όλα σου τα κτίσματα, άυλα ή υλικά, λογικά ή άλογα, έμψυχα ή άψυχα, από το πρώτο μέχρι το τελευταίο φροντίζεις [...]

Σε Σένα λοιπόν δέομαι, Δέσποτα Πανάγαθε και Ποιητή του παντός, και Σε, που είσαι ο αίτιος της ζωής, ικετεύω. Άκουσε με ευμένεια την προσευχή μου αυτή και διώξε κάθε θανατηφόρα ασθένεια και κακό από τα βόδια, τα άλογα, τα γαϊδούρια, τα μουλάρια, τα πρόβατα, τις κατσίκες, τις μέλισσες και τα υπόλοιπα ζώα, όσα χρειάζονται στη ζωή τους οι δούλοι Σου, που επικαλούνται Εσένα, που δίνεις όλα τα καλά και το όνομά μου. [...]

Ναι, Κύριε Ιησού Χριστέ, λυπήσου τα σπλάχνα Σου τα ίδια και ελέησε τα ζώα που πάσχουν, καθώς θερίζονται από το δρεπάνι του θανάτου. Και επειδή δεν μπορούν να μιλήσουν, μόνο με τα μουγκανίσματα και τις γοερές και άναρθρες φωνές μιλούν για τα βάσανα και τον πόνο τους, ώστε να τραβήξουν τη συμπάθεια όσων έχουν λόγο [...]

24. Για τη σχέση του Αγ. Φραγκίσκου της Ασίζης με την κτίση

Όπως γράφει ο Thomas da Celano (περ. 1190 - περ. 1260), ο πρώτος βιογράφος του Αγ. Φραγκίσκου: «ο Φραγκίσκος απαγόρευε στους αδελφούς, όταν έκοβαν ξύλα να τα ξεριζώνουν για να μπορούν να πετάξουν νέους βλαστούς, συνέλεγε από τον δρόμο τα μικρά σκουλήκια, για να μην ποδοπατηθούν, και ήθελε να δίδεται στις μέλισσες το καλύτερο μέλι και το καλύτερο κρασί για να μην πεθαίνουν από την πείνα κατά τη διάρκεια του κρύου χειμώνα». Και για την ημέρα των Χριστουγέννων, ήθελε να ζητήσει από τον άρχοντα να εκδώσει ένα διάταγμα, δια του οποίου όλοι εκείνοι που έχουν τη δυνατότητα, να πρέπει να σκορπίσουν στους δρόμους στάρι και δημητριακά, έτσι ώστε σε μια τέτοια λαμπρή μέρα τα πουλιά και ιδιαίτερα οι αδελφοί κορυδαλλοί να έχουν άφθονη τροφή».

Ο Bonaventura da Balneoregio (1218-1274) περιγράφει τον Φραγκίσκο περιτριγυρισμένο από πουλάκια, που «κάνοντας χειρονομίες με θαυμαστό τρόπο, τέντωναν τον λαιμό τους, άπλωναν τα φτερά, άνοιγαν το ράμφος τους, κοιτάζοντάς τον σταθερά. Και αυτός περνούσε ανάμεσά τους, με θαυμαστό πνευματικό ζήλο, και τα ακουμπούσε με το ράσο του, και κανένα δεν κουνιόταν από τη θέση του».

Από: Π. Υφαντή, *Όψεις και κριτήρια αγιότητας στην Ορθόδοξη Ανατολή και τη Χριστιανική Δύση*, Ηράκλειο 2004, σ. 25-27

Είναι χαρακτηριστική η συνομιλία του Φραγκίσκου με τον τρομερό λύκο που είχε τρομοκρατήσει τους κατοίκους του Γκούμπιο, μιας κωμόπολης στην επαρχία της Ούμπρια. Ο Φτωχούλης, ενώ όλοι οι κάτοικοι ήταν εγκλωβισμένοι από τον φόβο τους μέσα στα τείχη της πόλης, βγήκε με τους συντρόφους του για να συναντήσει τον λύκο. Αφού τον μάλωσε για τις ζημιές που είχε προκαλέσει, του είπε: «Όλοι παραπονιούνται και κραυγάζουν εναντίον σου και ολόκληρη η περιοχή είναι εχθρική απέναντί σου· μα εγώ θέλω, αδελφέ λύκε, να κάνω ειρήνη ανάμεσα σ' εσένα και σ' αυτούς. Εσύ δεν θα τους επιτεθείς ποτέ ξανά, και εκείνοι θα σε συγχωρήσουν για τις προηγούμενες επιθέσεις, και ούτε οι άνθρωποι, ούτε τα σκυλιά δεν θα σε κατατρέχουν πλέον". Και μετά απ' αυτά τα λόγια, ο λύκος, με κινήσεις του σώματος και της ουράς και των αυτιών και κατεβάζοντας το κεφάλι, έδειχνε ότι συμφωνούσε με αυτά που έλεγε ο άγιος Φραγκίσκος και ότι δεχόταν να τα τηρήσει. Τότε ο άγιος Φραγκίσκος είπε: «Αδελφέ λύκε, επειδή εναρεστείσαι να συμφωνήσεις και να τηρήσεις αυτή την ειρήνη, εγώ σου υπόσχομαι ότι, όσο ζεις, οι κάτοικοι αυτής της περιοχής θα φροντίζουν πάντα να μην υποφέρεις πια από την πείνα. Επειδή – εγώ το ξέρω καλά- εξαιτίας της πείνας έκανες όλες τις ζημιές. Αλλά επειδή εγώ σου εγγνώμαι κάτι τέτοιο, αδελφέ λύκε, θέλω κι εσύ να μου υποσχεθείς ότι δεν θα βλάψεις πια

ούτε άνθρωπο, ούτε ζώο. Μου το υπόσχεσαι;». Και ο λύκος, κατεβάζοντας το κεφάλι, έδωσε φανερό σημάδι ότι το υποσχόταν».

Με την ίδια τρυφερότητα και αγάπη μίλησε σ' ένα σμάρι άγριες τρυγόνες που ένας νέος είχε πιάσει και ετοιμαζόταν να τις πουλήσει. Ο Φραγκίσκος, αφού παρακάλεσε τον νεαρό να του δώσει τα πουλιά, τα «πήρε στην αγκαλιά του και άρχισε να τους μιλάει γλυκά: «Αδελφές μου, άδολες τρυγόνες, αθώες και αγνές, γιατί αφήσατε να σας πιάσουν; Να τώρα, εγώ θέλω να σας γλιτώσω από τον θάνατο και να σας φτιάξω φωλιές, για να καρπίσετε και να πληθύνετε, σύμφωνα με την εντολή του Δημιουργού μας».

Από την Εισαγωγή του Π. Υφαντή στο: Αγ. Φραγκίσκου της Ασίζης Απαντα σ. 28-30

Από έναν κανόνα του Αγ. Φραγκίσκου για τους μοναχούς του (1221)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ XV – Οι αδελφοί να μην κατέχουν ζώα και να μην ιππεύουν

- (1) Ορίζω σε όλους τους αδελφούς μου, είτε είναι κληρικοί είτε απλοί μοναχοί, τόσο εκείνους που ταξιδεύουν όσο εκείνους που διαμένουν σε κάποιον τόπο να μην κατέχουν κανένα απολύτως ζώο, ούτε προσωπικά, ούτε μέσω άλλων.
- (2) Και δεν επιτρέπεται σ' αυτούς να ταξιδεύουν με άλογο, τουλάχιστον όταν δεν είναι υποχρεωμένοι από κάποια ασθένεια ή μεγάλη ανάγκη.

Αγ. Φραγκίσκου της Ασίζης Απαντα, εισαγωγή-μτφρ.-σχόλια, Π. Υφαντής, Μαΐστρος, Αθήνα 2009, σ. 70

25. Ζώντας μέσα στην κτίση

Ας θεωρήσουμε τους εαυτούς μας, ο καθένας ανάλογα με τη θέση του ή τη θέση της, ως προσωπικά υπεύθυνους για τον κόσμο, που μας εμπιστεύτηκε ο Θεός. Ο,τι προσέλαβε ο Υιός του Θεού και το έκανε σάρκα Του μέσα από την Ενσάρκωσή Του, δεν θα έπρεπε [να επιτρέψουμε] να χαθεί. Αντίθετα, θα έπρεπε να γίνει ευχαριστιακή προσφορά στον Δημιουργό· ένας ζωοποιός άρτος, από τον οποίο θα μεταλαμβάνουν εν δικαιοσύνη και αγάπη όλοι· ένας δοξαστικός ύμνος για όλα τα πλάσματα του Θεού.

«Πατριαρχική Απόδειξις της Α.Π.Θ. του Οικουμενικού Πατριάρχου κ. Δημητρίου επί τοις Χριστουγέννοις»,
Εκκλησία 66 (1989), 5-6

26. Γιάννης Ρίτσος, Κάθε πουλί...

Κάθε πουλί
που βουτάει στο γαλάζιο
κάθε χορταράκι
που φυτρώνει στην άκρη του δρόμου
μάς φέρνει το μήνυμα του Θεού.

Ο άνθρωποι
περνούν πλάι μας
ωραίοι αγαπημένοι
ντυμένοι
τ' όνειρό μας τη νιότη μας
και την αγάπη μας.

Αγαπούμε
τον ουρανό και τη γη
τους ανθρώπους και τα ζώα
τα ερπετά και τα έντομα.
Είμαστε κι εμείς
όλα μαζί
κι ο ουρανός κι η γη.

Το κορμί μας περήφανο
απ' της χαράς την ομορφιά.
Το χέρι μας παντοδύναμο
απ' την ορμή της αγάπης.

Μέσα στη φούχτα της αγάπης
χωράει το σύμπαν.

Π λ η ρ ο φ ο ρ ι α κ ό υ λ ι κ ό

1. Η φιλοξενία του Αβραάμ: Η ορθόδοξη εικόνα της Αγίας Τριάδας:
2. Για την Παναγία
3. Τα Μυστήρια της Εκκλησίας και ο αγιασμός της ζωής (Στ. Γιαγκάζογλου)
4. Για τα Μυστήρια (Κ. Ware και Αρχ. Βασίλειος (Γοντικάκης))
5. Οι άνθρωποι ως φίλοι του Θεού (Ν. Ματσούκας)
6. Το Μυστήριο του Βαπτίσματος
7. Το Μυστήριο του Χρίσματος
8. Η Θεία Λειτουργία
9. «Από τη Δημιουργία στον Δημιουργό» (Κ. Ware)
10. «Ο άνθρωπος, η ελπίδα της κτίσεως» (Μητρ. Περγάμου Ι. Ζηζιούλας)
11. Η ζωή του Γρηγορίου Νύσσης
12. Ο Γέροντας Σωφρόνιος του Έσσεξ
13. Ο Όσιος Σιλουανός ο Αθωνίτης (Μ. Εγκέο)
14. Ο Γέροντας Σωφρόνιος διηγείται για τον Σιλουανό (Αρχ. Σωφρόνιος του Έσσεξ)
15. Ο Όσιος Πορφύριος ο Καυσοκαλυβίτης
16. Η πνευματική διαθήκη του Οσίου Πορφυρίου
17. Άλλοι άγιοι για την κτίση
18. Η σχέση του Αγίου Φραγκίσκου της Ασίζης με την κτίση (Π. Υφαντής)

ΕΡΜΗΝΕΥΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΡΟΤΑΣΗ ΖΩΗΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Συνάντηση με τον προσωπικό Θεό της Βίβλου

1. Η φιλοξενία του Αβραάμ: η ορθόδοξη εικόνα της Αγίας Τριάδας

Οι Πατέρες της Εκκλησίας είδαν σε αυτή τη βιβλική αφήγηση μια προτύπωση της Αγίας Τριάδας. Γι' αυτό από πολύ νωρίς η φιλοξενία του Αβραάμ απεικονίζεται σε σχετική εικόνα. Οι τρεις άνδρες της αφήγησης στην εικόνα εικονίζονται ως άγγελοι, επειδή στη συνέχεια του κειμένου της διήγησης οι δύο από τους τρεις άντρες που επισκέφτηκαν τον Αβραάμ, εμφανίζονται ως άγγελοι. Έτσι, επικράτησε να παρουσιάζονται και οι τρεις στο τραπέζι του Αβραάμ ως άγγελοι.

Η Φιλοξενία του Αβραάμ, Α. Ρουμπλιώφ (15^{ος} αι.)

2. Για την Παναγία

Γιορτές της Παναγίας

Οι γιορτές της Παναγίας ονομάζονται *Θεομητορικές*, δηλαδή γιορτές της μητέρας του Θεού: Γέννηση (8 Σεπτεμβρίου), Εισόδια (21 Νοεμβρίου), Ευαγγελισμός (25 Μαρτίου), Κοίμηση (15 Αυγούστου).

Εικόνες της Παναγίας

Οι Χριστιανοί λατρεύουν τη Μητέρα του Θεού και των ανθρώπων περισσότερο απ' όλες τις άλλες αγίες μορφές. Τη ζωγράρισαν σε πολλές στάσεις να κρατά το παιδί της. Ανάλογα με τη στάση που είχε της έδωσαν διαφορετικά ονόματα: **Βρεφοκρατούσα** (κάθε εικόνα της Παναγίας που κρατάει τον μικρό Χριστό), **Γαλακτοτροφούσα** (όταν τον θηλάζει),

Γλυκοφιλούσα (όταν τον αγκαλιάζει και τα μάγουλά τους ακουμπούν), **Δεομένη** (όταν στέκεται όρθια με τα χέρια ανοικτά), **Ένθρονη** (όταν κάθεται σε θρόνο), **του Πάθους** (όταν δεξιά και αριστερά της υπάρχουν δύο άγγελοι οι οποίοι κρατούν τον σταυρό του μαρτυρίου, τη λόγχη και τον σπόγγο με το ξύδι), **Οδηγήτρια** (όταν κρατάει τον Χριστό και τα πρόσωπά τους βρίσκονται σε κάποια απόσταση) κ.ά.

- **Η εικόνα του Ευαγγελισμού**

Η βυζαντινή εικόνα του Ευαγγελισμού απεικονίζει όσα αφηγείται ο ευαγγελιστής Λουκάς και όσα εκφράζουν οι ύμνοι της Εκκλησίας.

Το απολυτίκιο της γιορτής: «*Σήμερον της σωτηρίας ημών το κεφάλαιον, και του απ' αιώνος μυστηρίου η φανέρωσις· ο Υιός του Θεού, Υιός της Παρθένου γίνεται, και Γαβριήλ την χάριν ευαγγελίζεται. Διό και ημείς συν αυτώ τη Θεοτόκω βοήσωμεν· Χαίρε, κεχαριτωμένη· ο Κύριος μετά σου*».

- **Το περιβόλι της Παναγίας**

Έτσι ονομάζεται το Άγιο Όρος που είναι μια ολόκληρη περιοχή αφιερωμένη στην Παναγία, ένας τόπος άσκησης, περισυλλογής και προσευχής σπαρμένος με μοναστήρια. Βρίσκεται στη χερσόνησο του Άθω της Χαλκιδικής (τρίτο πόδι). Περιλαμβάνει είκοσι μοναστήρια και άλλα πολλά μικρά (σκήτες, καλύβες κ.ά.) Αποτελεί αυτοδιοίκητο τμήμα του Ελληνικού Κράτους και από το 1988 συγκαταλέγεται στον κατάλογο των Μνημείων της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Ζώντας με νόημα στον κόσμο

3. Τα Μυστήρια της Εκκλησίας και ο αγιασμός της ζωής

Από τα σχολειά μας φεύγουμε συχνά με την εντύπωση ότι η πίστη και η διδασκαλία της Εκκλησίας είναι θέματα θεωρητικά, ότι αφορούν τους ειδικούς. Τη λανθασμένη αυτή εντύπωση αποκομίζουν συχνά τα παιδιά και οι νέοι. Εάν, όμως, η πίστη δεν έχει άμεση σχέση με τη ζωή του ανθρώπου, τότε έχουμε μια μορφή ειδωλολατρίας - ίσως τη χειρότερη. Η πίστη της Εκκλησίας έχει άμεση σχέση με τη ζωή, με τον άνθρωπο, με τον πρακτικό μας βίο, με τον τρόπο που θα οργανώσουμε το σπίτι μας, τη δουλειά μας, την κοινωνία μας. Η διδασκαλία και η πίστη της Εκκλησίας ενσαρκώνονται στην ιστορία και δημιουργούν πολιτισμό και καθημερινότητα.

Ποια είναι η σημασία του γεγονότος ότι οι πιστοί συγκεντρώνονται μέσα σε έναν ναό; Τι σημαίνει αυτό για τον αγιασμό τους; Τι σχέση έχει ο αγιασμός των πιστών με την ένταξή τους στο σώμα του Χριστού, στο σώμα της Εκκλησίας; Το να αποδεχθείς την κλήση του Θεού προς εσένα, αυτό λέγεται αγιασμός. Η κίνηση αυτή του Θεού προς τον άνθρωπο υπάρχει μέσα στην ιστορία. Η Παλαιά Διαθήκη μιλάει για τον Θεό που αποκαλύπτει τον εαυτό του στον άνθρωπο. Στην Καινή, όμως, Διαθήκη ο ίδιος ο Θεός γίνεται άνθρωπος. Ο Λόγος του Θεού γίνεται ένας από εμάς, ένας σαν κι εμάς. Ονομάζουμε θεία χάρη την παρουσία και σχέση του Θεού με τον άνθρωπο. Όταν, λοιπόν, μιλάμε για αγιασμό των πιστών, μιλάμε για μία σχέση του ανθρώπου με τον Θεό.

Μέσα στην εκκλησιαστική κοινότητα, μέσα δηλαδή στο σώμα του Χριστού, οι πιστοί βαπτίζονται, μυρώνονται, κοινωνούν, ενδεχομένως θεραπεύονται, ενδεχομένως παντρεύονται, ενδεχομένως αποφασίζουν να ακολουθήσουν τον ιερό κλήρο. Τέτοιες πράξεις που αγιάζουν όλες τις πτυχές της καθημερινότητάς μας τις ονομάζουμε και «μυστήρια». Βέβαια, όλες οι πράξεις της Εκκλησίας –όπως π.χ. η προσευχή της κοινότητας, η εφαρμογή μιας πράξης αγάπης– είναι αγιαστικές πράξεις. Μεταξύ αυτών είναι κι αυτές οι πράξεις που συνηθίζουμε να ονομάζουμε «μυστήρια» και οι οποίες επιτρέπουν στον άνθρωπο σιγά σιγά να μάθει να συνομιλεί με τον Θεό. Τα «μυστήρια»

της Εκκλησίας διδάσκουν στον άνθρωπο να ενεργοποιεί σωστά τις ενέργειές του και να τις κατευθύνει σωστά προς τον Θεό και προς τον συνάνθρωπο.

Ονομάζουμε «μυστήρια» κάποιες πράξεις ή κάποιες καταστάσεις στη ζωή μας που δεν μπορούν να κατανοηθούν λογικά. Η Εκκλησία δανείστηκε αυτή τη λέξη από την αρχαία ελληνική τελετή της μύησης για κάποιες από αυτές τις καταστάσεις που ζούμε στη λειτουργική της πράξη. Αυτές τις καταστάσεις δεν μπορούμε να τις αντιληφθούμε και να τις εκφράσουμε με τα συνηθισμένα μας μέσα. Παραδείγματος χάρη, το βάπτισμα είναι ένα μυστήριο γιατί σ' αυτό συντελείται μια σημαντική πράξη αλλαγής της κατάστασης του ανθρώπου, που δεν κατανοείται λογικά και δεν διακρίνεται με τα αισθητά μας μάτια. Το κυριότερο χαρακτηριστικό των μυστηρίων είναι ότι δεν αφορούν κάποιον ατομικά αλλά ολόκληρη την κοινότητα της Εκκλησίας, γι' αυτό και τελούνται μέσα σε μια κοινότητα-κοινωνία προσώπων. Με τα μυστήρια γινόμαστε μέλη του σώματος του Χριστού, μέλη του σώματος της Εκκλησίας. Δυστυχώς αυτό που ζούμε στις μέρες μας με την τέλεση των μυστηρίων είναι συχνά μια ατομική πράξη και όχι μια πράξη που αφορά ολόκληρη την κοινότητα. Ίσως το μυστήριο της θείας Ευχαριστίας είναι το μόνο που έχει διασώσει τον εκκλησιαστικό του χαρακτήρα στις μέρες μας.

Όλα τα μυστήρια πηγάζουν από τη θεία Ευχαριστία. Η θεία Ευχαριστία κάνει και τις άλλες λειτουργικές πράξεις να είναι μυστήρια αγιασμού. Παρών στη θεία Ευχαριστία είναι ο ίδιος ο Χριστός, ο οποίος παίρνει τα μέλη του σώματός του –δηλαδή τους πιστούς που έχουν βαπτιστεί στο όνομά του, την κτίση όλη– και μας αναφέρει όλους στον Θεό Πατέρα του. Από αυτό το κεντρικό γεγονός πηγάζουν και όλα τα άλλα γεγονότα, όλα τα άλλα μυστήρια, όλες οι άλλες αγιαστικές πράξεις. Παλαιότερα μάλιστα, όλα τα μυστήρια, το βάπτισμα, το χρίσμα, η μετάνοια, ο γάμος, το ευχέλαιο, η ιεροσύνη ήταν συνδεδεμένα με τη θεία Ευχαριστία και τελούνταν όλα μέσα στη θεία Λειτουργία. Όλα τα μυστήρια θεραπεύουν την ανθρώπινη φύση για να μπορεί να συνδέεται ο άνθρωπος και να κοινωνεί με τον Χριστό. Επίσης, όλα τα μυστήρια φανερώνουν την πορεία που έχει η Εκκλησία να κινείται προς τη Βασιλεία του Θεού και να προγεύεται ήδη από τώρα τη ζωή της Βασιλείας. Έτσι κάθε μυστήριο είναι μια πρόγευση και μια εικόνα της Βασιλείας του Θεού.

Πολλές φορές γίνεται λόγος για τα επτά μυστήρια. Στην πραγματικότητα τα μυστήρια της Εκκλησίας δεν είναι μόνον επτά. Ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος θεωρεί την αγάπη ως ένα από τα μυστήρια. Η αγάπη ως πράξη, ως φιλανθρωπία, είναι ένα μυστήριο. Γιατί για τον χριστιανό, όταν κάνει πράξη την αγάπη προς τον συνάνθρωπο, αυτό το κάνει πάντα ως προέκταση της θείας Ευχαριστίας, ως διάλογο με τον Χριστό. Τα μυστήρια της Εκκλησίας τελικά είναι... ένα και μόνο: το μυστήριο της θείας Ευχαριστίας. Το πιθανότερο είναι να ονομάστηκαν μυστήρια διάφορες αγιαστικές πράξεις που ήσαν άμεσα συνδεδεμένες με το μυστήριο της θείας Ευχαριστίας.

Ας δούμε τώρα ιδιαίτερες τις επτά αγιαστικές πράξεις που συνηθίζουμε να αποκαλούμε μυστήρια:

Με το *βάπτισμα* γινόμαστε μέλη του σώματος του Χριστού. Η Εκκλησία μάς γεννάει με έναν άλλον τρόπο, με τον τρόπο του Χριστού.

Με το *χρίσμα* η Εκκλησία μας αναγνωρίζει ως μέλη του σώματος του Χριστού αλλά και μας δωρίζει τη δύναμη του Αγίου Πνεύματος, το οποίο μας συνοδεύει πλέον στην πορεία της ζωής μας.

Η *μετάνοια* είναι ένα μυστήριο που μας επαναφέρει στη ζωή της Εκκλησίας, όταν διακόπτουμε τη σχέση μας μαζί της. Με τη μετάνοια αλλάζουμε τον νου μας (μετάνοούμε) και εντασσόμαστε και πάλι στην ενότητα του σώματος του Χριστού.

Στη *θεία Ευχαριστία* κοινωνούμε με τον Χριστό και μεταξύ μας ως μέλη του σώματός του. Ο Χριστός έρχεται σε εμάς με τη μορφή του άρτου και του οίνου, που αντιπροσωπεύουν τα υλικά στοιχεία, αλλά και τον μόχθο της ζωής μας. Κοινωνώντας,

προγενόμεσθε εδώ και τώρα τον τελικό σκοπό και την κατάληξη του κόσμου και της ιστορίας στη Βασιλεία του Θεού.

Το *ευχέλαιο* είναι ακόμη μια πράξη της Εκκλησίας για τη θεραπεία της ασθένειας του ανθρώπου. Ο άνθρωπος μαθαίνει να μην ζει μόνο ατομικά για τον εαυτό του αλλά ως μέλος ενός αγιασμένου σώματος.

Η *ιεροσύνη* είναι ένα ιδιαίτερο μυστήριο και ένα λειτουργήμα που παρέχεται στα μέλη της Εκκλησίας που έχουν μια ιδιαίτερη διάθεση να διακονήσουν την Εκκλησία. Με την ιεροσύνη δίνεται στον ιερέα ή στον επίσκοπο το χάρισμα να φανερώνει και να εκπροσωπεί τον Χριστό, τελώντας τα μυστήρια και τις άλλες αγιαστικές πράξεις της Εκκλησίας.

Ο *γάμος* είναι και αυτός μυστήριο της Εκκλησίας ως ευλογία και αγιασμός της σχέσης του άνδρα και της γυναίκας μέσα στην κοινότητα της Εκκλησίας, που αντανακλά τον διαρκή διάλογο και τη σχέση Χριστού και Εκκλησίας.

Στ. Γιαγκάζογλου (Σύνθεση κειμένου με βάση το βιβλίο του Δημήτρη Μαυρόπουλου, *Διερχόμενοι διά του ναού*, εκδ. Δόμος, Αθήνα 2009, σσ. 245-264)

4. Για τα μυστήρια

Τα μυστήρια κατέχουν κεντρική θέση στη χριστιανική λατρεία. Σε κάθε μυστήριο υπάρχει ο συνδυασμός ενός εξωτερικού, ορατού σημείου με μια εσωτερική, πνευματική χάρη. Στο Βάπτισμα ο χριστιανός υφίσταται μια ορατή κατάδυση στο νερό, ενώ ταυτόχρονα καθαρίζεται εσωτερικά από τις αμαρτίες του. Στην Ευχαριστία λαμβάνει αυτό που από ορατή άποψη είναι άρτος και οίνος, ενώ στην πραγματικότητα μεταλαμβάνει το Σώμα και το Αίμα του Χριστού. Στα περισσότερα μυστήρια η Εκκλησία παίρνει υλικά πράγματα –νερό, ψωμί, κρασί, λάδι- και τα μετατρέπει σε οχήματα του Αγίου Πνεύματος. Με τον τρόπο αυτό τα μυστήρια μάς μεταφέρουν στο γεγονός της Σάρκωσης, όταν ο Χριστός ανέλαβε υλική σάρκα και την κατέστησε όχημα του Αγίου Πνεύματος. Αφετέρου δε προεικάζουν την αποκατάσταση και την τελική λύτρωση της ύλης κατά την Εσχάτη Ημέρα. Η Ορθοδοξία απορρίπτει κάθε προσπάθεια που αποσκοπεί στο να καταστήσει τα μυστήρια λιγότερο υλικά. Το ανθρώπινο πρόσωπο πρέπει να θεωρηθεί υπό ολιστικούς όρους, ως μια αδιάλυτη ενότητα ψυχής και σώματος έτσι, ώστε τα μυστήρια, στα οποία συμμετέχουν οι άνθρωποι, να περιλαμβάνουν το σώμα και το πνεύμα τους [...]

Η Ορθόδοξη Εκκλησία συνήθως αναφέρεται σε επτά μυστήρια, τα ίδια ακριβώς που αναφέρει και η Ρωμαιοκαθολική θεολογία (Βάπτισμα, Χρίσμα, Ευχαριστία, Μετάνοια ή Εξομολόγηση, Ιεροσύνη, Γάμος, Ευχέλαιο) [...] αν και τα επτά μυστήρια είναι όλα γνήσια, δεν διαθέτουν όμως την ίδια σπουδαιότητα, αλλά υπάρχει μια κάποια «ιεράρχηση» μεταξύ τους. Η Ευχαριστία, π.χ., βρίσκεται στην καρδιά όλης της χριστιανικής ζωής και εμπειρίας, κάτι που δεν συμβαίνει, π.χ. με το Ευχέλαιο. Το Βάπτισμα και η Ευχαριστία κατέχουν μια ειδική θέση μεταξύ των επτά μυστηρίων [...] Δεύτερον, όταν μιλάμε για τα επτά μυστήρια, δεν πρέπει να τα απομονώνουμε από τις πολλές άλλες πράξεις της Εκκλησίας που διαθέτουν μυστηριακό χαρακτήρα, και οι οποίες συμβατικά ονομάζονται *μυστηριακές πράξεις* ή *Αγιαστικές τελετές* [...] (μοναχική κουρά, ο μεγάλος Αγιασμός των Θεοφανείων, η τελετή της ταφής, το χρίσμα του μονάρχη)

K. Ware, *Η Ορθόδοξη Εκκλησία*, σ. 434-435

Μέσα στη θεία μυσταγωγία της Ορθόδοξου λατρείας βρίσκεις τον ουρανό στη γη όχι ως θεατρική αναπαράσταση αλλά ως λειτουργική πραγματικότητα. Μέσα σ' αυτό το κλίμα βασιλεύει και διευθετεί τα πάντα η ασύγχυτη και αδιαίρετη ένωση του θείου και ανθρώπινου· δωρεά της παρουσίας του Θεανθρώπου Κυρίου, που είναι ο *προσφέρων* και *προσφερόμενος*. Εδώ ταυτίζεται η άκρα ταπείνωση με την άφατη δόξα, η θεία αγάπη με

το αμήχανον κάλλος, η ελευθερία με την ενότητα. Δεν υπάρχουν χωρισμοί. Δεν υπάρχει Ιουδαίος και Έλληνας. Όλοι είναι ένα εν Χριστώ Ιησού.

Αρχ. Βασιλείος (Γοντικάκης), *Το κάλλος θα σώσει τον κόσμο*, εκδ. Ι. Μ. Ιβήρων / Αρμός, Καρυές 2005, σ. 38-39

5. Οι άνθρωποι ως φίλοι του Θεού

Όχι μόνο με λόγο έμπρακτο αλλά και συναρπαστικά φιλικό ο Χριστός προσέγγισε τον άνθρωπο. Μεταξύ πολλών ρήσεων του Χριστού χαρακτηριστική και περιώνυμη είναι εκείνη που είπε στους μαθητές του: «*υμείς φίλοι μου εστέ ... ουκέτι υμάς λέγω δούλους*» (Ιω 15, 14-1). Φιλική, λοιπόν, και κατά κανένα τρόπο δουλική η σχέση Θεού και ανθρώπου. [...]

Κατά την πατερική θεολογία, η φιλική σχέση Θεού και ανθρώπου δεν είναι τίποτα άλλο παρά η αύξηση, η άνδρωση, ο πλουτισμός και ο δοξασμός του κατ' εικόνα ως τις κορυφές του καθ' ομοίωσιν. Με άλλα λόγια εφόσον ο άνθρωπος ανταποκρίνεται στη θεία δωρεά, τότε γεύεται τη χάρη της θέωσης. Θεός κατά χάρη γίνεται ο άνθρωπος, γι' αυτό οι άγιοι και όλοι οι πιστοί είναι φίλοι Θεού, και όχι δούλοι [...] η χριστιανική τελειότητα, δηλαδή η πορεία του ανθρώπου για την τελειώσή του, εξοβελίζει όλες τις φτηνές παραστάσεις, όπως και τα εγωπαθή ανθρώπινα κίνητρα, σε ό,τι αφορά τον παράδεισο και την κόλαση. Ο Γρηγόριος Νύσσης άκρως χαρακτηριστικά και επιγραμματικά συνοψίζει το πεντόσταγμα της πατερικής θεολογίας επισημαίνοντας ότι η αληθινή τελειότητα είναι εκείνη που ενστερνίζεται την αγαθότητα όχι γιατί ο πιστός φοβάται την κόλαση, μήτε γιατί ελπίζει να πάρει την αμοιβή, ως μισθό, στον παράδεισο, αλλά γιατί θεωρεί συμφορά να χάσει τη φιλία του Θεού (*Περί του βίου Μωσέως PG 44, 428 CD*). Τα σπουδαία αυτά λόγια του Γρηγορίου Νύσσης, δηλαδή της πατερικής θεολογίας, ο Νίκος Καζαντζάκης τα βάζει στο στόμα του Φραγκίσκου της Ασσίζης: «*Θεέ μου, έλεγε τώρα ο Φραγκίσκος, αν σε αγαπώ γιατί θέλω να με βάλεις στην παράδεισο, πέψε τον άγγελό σου με τη ρομφαία να μου κλείσει την πόρτα· αν σε αγαπώ γιατί φοβούμαι την Κόλαση, ρίξε με στην Κόλαση· μα αν σε αγαπώ για σένα, για σένα μονάχα, άνοιξέ την αγκαλιά σου και δέξου με.* (Ο φτωχούλης του Θεού, σ. 126). [...]

Με άλλα λόγια, σύμφωνα με τη θεολογία των Πατέρων, στη φιλική σχέση Θεού και ανθρώπου δεν έχει καμιά θέση ο δουλικός φόβος και η ιδιοτέλεια. Πρόκειται, δηλαδή, για κακές αλλοιώσεις της ψυχής, στο έπακρο τυραννικές, που αναστέλλουν την ελεύθερη και δημιουργική συμπεριφορά του ανθρώπου. Τούτη η δημιουργικότητα, η οποία σμιλεύει φιλία και αυξητική επικοινωνία προσώπων, είναι το χαρακτηριστικό της αληθινής χριστιανικής ζωής, του ειρηνικού εκείνου αγώνα που μπορεί να κάμψει και το ατσάλινο μίσος όσων απεργάζονται συμφορές στους συνανθρώπους τους. Τώνοντι, η κλήση για όλους είναι σαγηνευτική, να γίνουμε, δηλαδή, φίλοι Θεού, οπότε γινόμαστε άνετα φίλοι ανθρώπων, φίλοι της οικουμένης ολάκερης.

Ν. Ματσούκας, *Οικουμενική Θεολογία*, σ. 287-292

6. Το Μυστήριο του Βαπτίσματος

Για τους Χριστιανούς, το βάπτισμα το ίδρυσε ο ίδιος ο Χριστός με τη φράση του προς τους Αποστόλους: «*Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τα έθνη, βαπτίζοντες αυτούς εις το όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος*».

Στα πρώτα χριστιανικά χρόνια οι άνθρωποι βαπτίζονταν σε μεγάλη ηλικία, αφού πρώτα περνούσαν από το στάδιο της κατήχησης (κατηχούμενοι). Αργότερα καθιερώθηκε ο νηπιοβαπτισμός. Η ορθόδοξη Εκκλησία χρησιμοποιεί την τριπλή κατάδυση του νηπίου στο νερό, ενώ η καθολική και διαμαρτυρόμενη το τελούν με ράντισμα.

Η ακολουθία του Βαπτίσματος

Πριν αρχίσει το Βάπτισμα ο ιερέας και ο ανάδοχος, κρατώντας στην αγκαλιά του το νήπιο, στέκονται στον πρόναο. Ο ιερέας, αφού σφραγίσει το πρόσωπο του παιδιού στο όνομα της Αγίας Τριάδας με το σημείο του σταυρού και εκφωνήσει το όνομα, διαβάζει ορισμένες ευχές.

Στη συνέχεια με στραμμένο το νήπιο προς τη δύση, γίνεται η απόταξη, δηλαδή η αποκήρυξη του σατανά. Ακολουθεί, με στροφή προς την ανατολική, που συμβολικά είναι το φωτεινό βασίλειο του Χριστού και η σύνταξη με αυτόν. Ο ανάδοχος απαγγέλλει για λογαριασμό του παιδιού, το Σύμβολο της Πίστεως.

Αρχίζει η καθαυτό τελετή του Βαπτίσματος. Πρώτα αγιάζεται το νερό και ευλογείται το λάδι με ευχές. Έπειτα λαδώνεται το παιδί από τον ιερέα και στη συνέχεια βυθίζεται τρεις φορές στην κολυμβήθρα. Η τριπλή κατάδυση και ανάδυση συμβολίζει τη συμμετοχή του βαπτιζόμενου στην τριήμερη ταφή και την Ανάσταση του Χριστού.

3. Το Μυστήριο του Χρίσματος

Είναι ενσωματωμένο στην ακολουθία του Βαπτίσματος. Ο ιερέας, ύστερα από κατάλληλη ευχή, χρίζει το νήπιο σε όλα τα μέλη του σώματός του με άγιο μύρο σταυρώνοντάς το και λέγοντας: «Σφραγίς δωρεάς Πνεύματος Αγίου. Αμήν». Η συμβολική αυτή πράξη βεβαιώνει τη δωρεά των χαρισμάτων του Αγίου Πνεύματος.

Στη συνέχεια το νήπιο ντύνεται στα ολόλευκα. Είναι πια μέλος της Εκκλησίας.

8. Η Θεία Λειτουργία

Είναι η θεμελιακή ακολουθία της Εκκλησίας. Σ' αυτήν τελείται το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας. Τα πρώτα χριστιανικά χρόνια ήταν μια απλή τελετή στις «αγάπες», τα κοινά δηλαδή τραπέζια των Χριστιανών. Σιγά σιγά προστέθηκαν ύμνοι, δεήσεις, ανάγνωση περικοπών από τις Πράξεις των Αποστόλων και τα Ευαγγέλια, το κήρυγμα. Διαμορφώθηκαν διάφορα είδη λειτουργιών από τα οποία σώθηκαν τέσσερις:

α) του Ιακώβου του αδελφού του (η πιο παλιά της Ανατολής), β) του Μ. Βασιλείου, που τελείται δέκα φορές τον χρόνο, γ) του Ιωάννη του Χρυσόστομου, συντομότερη από του Βασιλείου, που καθιερώθηκε για όλες τις υπόλοιπες μέρες του χρόνου, δ) των Προηγιασμένων, μια αρχαία λειτουργία που τελείται κάθε Τετάρτη και Παρασκευή την περίοδο της Μεγάλης Σαρακοστής.

Η ακολουθία της Θείας Λειτουργίας

α) η λειτουργία των κατηχομένων

- ✓ Προετοιμασία – Προσκομιδή ή Πρόθεση: Ο ιερέας ετοιμάζει στην Πρόθεση τα *Τίμια Δώρα* (άρτο και οίνο), που τα προσφέρουν οι Χριστιανοί. Διαβάζει ευχές και με τη λόγχη κόβει από τον άρτο το τετράγωνο κομμάτι της σφραγίδας του. Η σφραγίδα αυτή λέγεται «αμνός» και συμβολίζει τον Χριστό, που έρχεται σαν αμνός να θυσιαστεί για τους ανθρώπους. Τη σφραγίδα την τεμαχίζει και σε άλλα συμβολικά κομμάτια και τα τοποθετεί όλα στον άγιο δίσκο. Ύστερα βάζει τον αστερίσκο και τον οίνο μέσα στο Άγιο Ποτήριο. Τα σκεπάζει και διαβάζει μερικές ευχές για την υγεία των ζωντανών και τις ψυχές των πεθαμένων. Όταν ετοιμαστεί η προσκομιδή, αρχίζει η λειτουργία.
- ✓ Η λειτουργία αρχίζει με το «*ευλογημένη η βασιλεία του Πατρός ...*». Ο διάκονος διαβάζει τη σ υ ν α π τ ή , που είναι μια σειρά από δεήσεις για τον άνθρωπο και τη φύση, ενώ ο λαός (που έχει πια αντικατασταθεί από τους ψάλτες) ψάλλει ενδιάμεσα το «*Κύριε ελέησον*»
- ✓ Όταν τελειώσει η συναπτή, γίνεται η μ ι κ ρ ή ε ί σ ο δ ο ς , δηλαδή η μεταφορά του Ευαγγελίου με πομπή στην Αγία Τράπεζα. Καθώς ψάλλεται το

απολυτικό της ημέρας, ο ιερέας και ο διάκονος βγαίνουν από την αριστερή πύλη του Αγίου Βήματος. Προπορεύονται παιδιά με λαμπάδες. Στέκονται στη μέση της εκκλησίας. Ο διάκονος υψώνει το Ευαγγέλιο και λέει με ζωνρή φωνή: «*Σοφία, ορθοί*». Δηλαδή πρέπει να τιμήσετε με προσοχή το Ευαγγέλιο, που είναι ο λόγος και η σοφία του Θεού. Οι ψάλτες ψάλλουν το ε ι σ ο δ ι κ ό («*δεύτε προσκυνήσωμεν και προσπέσωμεν Χριστώ*»). Ακολουθούν τροπάρια, δεήσεις και ο τρισάγιος ύμνος («*Άγιος ο Θεός...*»). Ακολουθούν τα α ν α γ ν ώ σ μ α τ α . Δηλαδή ο ψάλτης διαβάζει την αποστολική περικοπή και ο ιερέας την ευαγγελική περικοπή. Ακολουθεί το κήρυγμα, μια σειρά από δεήσεις και εδώ τελειώνει η λειτουργία των κατηχουμένων. Στο σημείο, δηλαδή, αυτό οι κατηχούμενοι έβγαιναν έξω στον νάρθηκα και στον κυρίως ναό παρέμεναν μόνον οι πιστοί.

β) η *Λειτουργία των πιστών*

- ✓ Η *μ ε γ ά λ η ε ί σ ο δ ο ς* , που συμβολίζει την πορεία του Χριστού προς τον Γολγοθά. Πριν από τη μεγάλη είσοδο ψάλλεται ο *χ ε ρ ο υ β ι κ ό ς ύ μ ν ο ς* . Ύστερα βγαίνουν από το ιερό ο διάκονος και ο ιερέας κρατώντας τον άγιο δίσκο και το Άγιο Ποτήριο. Στη μέση του ναού σταματούν και ο ιερέας απαγγέλλει διάφορες ευχές. Μετά την είσοδό τους στο ιερό, ο ιερέας συνεχίζει να διαβάζει ευχές και σε μια στιγμή αναφωνεί: «*Τας θύρας, τας θύρας εν σοφία πρόσχωμεν!*» Δηλαδή, προσέξτε καλά τις πόρτες, για να μην μπει εδώ κανένας αμύητος.
- ✓ Ακολουθεί η απαγγελία του Συμβόλου της πίστεως, Το τμήμα που ακολουθεί μετά το Σύμβολο της Πίστεως ονομάζεται *Α γ ί α Α ν α φ ο ρ ά* , γιατί τα Τιμία Δώρα (ο άρτος και ο οίνος) προσφέρονται στον Θεό (αναφέρονται). Αυτή είναι η πιο ιερή και συγκινητική στιγμή της λειτουργίας, η ανάμνηση του Μυστικού Δείπνου: «*Λάβετε, φάγετε ...*» και «*Πίετε εξ αυτού πάντες ...*», «*Τα σα εκ των σων, Σοι προσφέρομεν ...*». Και οι ψάλτες: «*Σε υμνούμεν, Σε ευλογούμεν...*». Αυτή η στιγμή, που είναι το κέντρο της χριστιανικής λατρείας, καθώς ο ιερέας προσεύχεται στον Θεό να μεταβληθούν ο άρτος και ο οίνος σε σώμα και αίμα Χριστού.
- ✓ Μετά τον αγιασμό των Τιμίων Δώρων απαγγέλλεται η Κυριακή Προσευχή («*Πάτερ ημών...*»). Ύστερα γίνεται η *θ ε ί α Κ ο ι ν ω ν ί α* . Πρώτα κοινωνούν μέσα στο Βήμα οι ιερείς. Έπειτα μεταλαμβάνουν οι πιστοί. Ο ιερέας στέκεται στην Ωραία Πύλη και τους προσκαλεί: «*Μετά φόβου Θεού, πίστεως και αγάπης προσέλθετε!*». Ακολουθεί ένας ύμνος χαράς («*Είδομεν το φως το αληθινόν ...*») και προσευχή ευχαριστίας προς τον Θεό. Διαβάζονται λίγες ευχές και γίνεται η *α π ό λ υ σ η* .

Όλη η Θεία Λειτουργία είναι μια «αναπαράσταση» της ζωής του Χριστού, από την προσκομιδή, που είναι η Γέννηση στη Βηθλεέμ, έως την ανάγνωση του Ευαγγελίου, που συμβολίζει το κήρυγμα του Χριστού και έως τη μεγάλη είσοδο, που συμβολίζει τον δρόμο του πάθους. Η Θεία Ευχαριστία συμβολίζει τέλος τη θυσία του Γολγοθά.

9. Από τη Δημιουργία στον Δημιουργό

Στη Θεία Λειτουργία λέμε «*τα σα εκ των σων...*». Αυτό που προσφέρουμε στον Θεό δεν είναι τίποτε άλλο από αυτό που εκείνος μας έχει δώσει. Αν ο Θεός δεν μας έδιδε πρώτος τον κόσμο ως δώρο εμείς δεν θα μπορούσαμε να κάνουμε καμιά προσφορά. Η προσφορά είναι μάλλον δική του παρά δική μας· χωρίς αυτόν τα χέρια μας θα έμεναν άδεια. Όντως, στη Θεία Λειτουργία ο πραγματικά προσφέρων και πρώτος αρχιερέας είναι ο Χριστός· οι χειροτονημένοι ιερείς και ο λαός που είναι παρόντες στη Θεία Λειτουργία μπορούν να ενεργούν μόνο ως ιερείς χάριν της ενότητας μαζί του. Μόνο αυτός είναι ο πραγματικός λειτουργός με την αληθινή έννοια [...]

Από την άλλη, στη Θεία Λειτουργία δεν λέμε «προσφέρω» αλλά «προσφέροντες». Ως προσφέροντες, είτε στη Θεία Λειτουργία είτε με άλλους τρόπους, δεν ενεργούμε μόνοι μας αλλά σε σχέση και ενότητα με τους συνανθρώπους μας. Ως όντα κοινωνικά, η ευχαριστία μας είναι πράξη κοινωνική. Κάθε φορά που προσφέρουμε, ενεργούμε ως πρόσωπα αλληλέγγυα [...] ο κοινωνικός χαρακτήρας της ανθρώπινης φύσης [...] είναι πολύ πιο σημαντικός σήμερα παρά ποτέ. Αν δεν μάθουμε να μοιραζόμαστε τον κόσμο θα καταστρέψουμε και τον κόσμο και τον εαυτό μας. «Ένας κόσμος ή κανένας».

K. Ware, «Διά της Δημιουργίας στον Δημιουργό», *Εκκλησία και Κόσμος*, σ. 34-35

8. «Ο άνθρωπος, η ελπίδα της κτίσεως»

Όταν παίρνει στα χέρια του ο άνθρωπος τον κόσμο, και δημιουργικά τον ολοκληρώνει και τον αναφέρει στον Θεό, τότε ελευθερώνει την κτίση από τα όριά της και της επιτρέπει να υπάρξει αληθινά. Έτσι, όταν ο άνθρωπος είναι «ιερέυς της δημιουργίας», γίνεται επίσης και ο ίδιος δημιουργός. Ίσως θα μπορούσαμε να πούμε ότι μέσα σε όλες τις αληθινά δημιουργικές πράξεις του ανθρώπου ενυπάρχει ένας χαρακτήρας «ιερατικός».

Μητρ. Περγάμου Ι. Ζηζιούλας, *Η κτίση ως Ευχαριστία*, έκδ. Ακρίτας, Αθήνα 1998, σ. 119

11. Η ζωή του Γρηγορίου Νύσσης (περ. 335 -394)

Πρόκειται για τον αδελφό του Μ. Βασιλείου, που γεννήθηκε στη Νεοκαισάρεια του Πόντου, όπου ήταν ακόμη εγκατεστημένη η οικογένειά του. Έχουμε ελάχιστες πληροφορίες για τη νεότητα και τις σπουδές του. Ωστόσο από το έργο του φαίνεται η εξαιρετική ελληνομάθειά του· χωρίς αμφιβολία θα έκανε κι αυτός πολυετείς σπουδές σε φιλοσοφικές σχολές. Άσκησε για λίγο το επάγγελμα του ρήτορα, αλλά γρήγορα έγινε κληρικός. Το 371 ο Γρηγόριος χειροτονήθηκε από τον Βασίλειο επίσκοπος Νύσσης της Καππαδοκίας. Στάθηκε στο πλευρό του αδελφού του ως θεολόγος και συγγραφέας στον αγώνα κατά των αιρέσεων. Γι' αυτό και γρήγορα έγινε και ο ίδιος στόχος συκοφαντιών και κατηγοριών για αντικανονική χειροτονία που τον οδήγησαν για τρία χρόνια στην εξορία. Όταν έληξε η περιπέτειά του και επέστρεψε στην έδρα του ο λαός του επιφύλαξε θριαμβευτική υποδοχή. Μετά τον πρόωγο θάνατο του αδελφού του άρχισε να εργάζεται πάνω στα έργα που ο Βασίλειος άφησε ημιτελή. Το 381 πήρε μέρος στη Β' Οικουμενική Σύνοδο στις συζητήσεις της οποίας διακρίθηκε τόσο πολύ ώστε τον ονόμασαν «Πατέρα Πατέρων». Το κύρος του ήταν πολύ μεγάλο ακόμη και στο παλάτι, γι' αυτό άλλωστε του ανατέθηκε το 386 η εκφώνηση του επικήδειου της βασίλισσας. Θεωρείται ένας από τους σπουδαιότερους ορθόδοξους θεολόγους. Έγραψε πολλά έργα (δογματικά, ασκητικά, ηθικά), λόγους (εορταστικούς, εγκωμιαστικούς, επιταφίους) και επιστολές που παρέχουν πληροφορίες σχετικές με την προσωπικότητα και τη ζωή του. Έχει ειπωθεί γι' αυτόν ότι «μόρεσε καλύτερα απ' όλους να μεταφτυεύσει στο εσωτερικό του χριστιανικού κόσμου την πνευματική κληρονομιά της αρχαίας Ελλάδας. Είναι ο πιο βαθύς Έλληνας χριστιανός φιλόσοφος...» (Β. Τατάκης, *ό.π.*, σ. 222).

12. Ο Γέροντας Σωφρόνιος του Έσσεξ (1896-1993)

Ο Σωφρόνιος Σαχάρωφ ήταν Ρώσος Ορθόδοξος ιερομόναχος που θεωρείται από την ορθόδοξη παράδοση ως ένας από τους χαρισματικότερους μοναχούς του 20ού αιώνα. Γεννήθηκε στη Μόσχα, το όνομά του ήταν Σέργιος και από μικρός έδειχνε ιδιαίτερη θεολογική κλίση. Ασχολήθηκε με τη ζωγραφική και τη φιλοσοφία των ανατολικών θρησκειών (βουδισμό, ινδουισμό). Στη συνέχεια στράφηκε προς τον Χριστιανισμό και την Ορθοδοξία. Σε ηλικία 25 ετών μετέβη στη Γαλλία, μπήκε στους καλλιτεχνικούς κύκλους.

Όπως διηγείται ο ίδιος: «Ήμουν στο Παρίσι, τα είχα όλα, ζούσα με τον καλλιτεχνικό κόσμο του Παρισιού και συμμετείχα σε όλες τις εκδηλώσεις. Όμως τίποτα δεν μου έδινε χαρά και ανακούφιση. Μετά από κάθε εκδήλωση του καλλιτεχνικού κόσμου, είχα μέσα μου κενό και αγωνία. Ο λογισμός μου, μου έλεγε πως κάτι πρέπει να κάμω, για να φύγω από το αδιέξοδο, που με συνέιχε. Όμως δεν έβρισκα λύση. Ένα βράδυ, μετά από μία διασκέδαση, ανέβαινα στο σπίτι μου με σκυμμένο το κεφάλι και αργό βήμα. Έλεγα πως αυτή η ζωή είναι βάνανυση, είναι ανιαρή. Τότε σκέφτηκα να γίνω μοναχός, όμως πού και πώς δεν είχα ιδέα. Ήμουν Ρώσος εμιγκρέ-πρόσφυγας στη Γαλλία. Εκεί υπήρχαν πολλοί Ρώσοι, οι οποίοι ίδρυσαν το Θεολογικό Ινστιτούτο του Αγίου Σεργίου... Στο Ινστιτούτο του Αγίου Σεργίου, όλοι μιλούσαν για Θεό, αλλά Θεό δεν είδα, ενώ όταν πήγα στο Άγιο Όρος, κανείς δεν μιλούσε για Θεό και όλα έδειχναν τον Θεό».

Στα 29 του χρόνια άρχισε να σπουδάζει θεολογία στο Ορθόδοξο Θεολογικό Ινστιτούτο στο Παρίσι. Τελειώνοντας τις σπουδές του αποφάσισε να γίνει μοναχός. Έτσι, το 1925 εγκαταστάθηκε στη ρωσική μονή του Αγίου Παντελεήμονα στο Άγιο Όρος. Λίγο αργότερα γνώρισε τον Άγιο Σιλουανό τον Αθωνίτη, που έγινε ο πνευματικός του πατέρας. Παρέμεινε δίπλα του μέχρι τον θάνατό το 1938, οπότε και αναχώρησε για τα Καρούλια του Αγίου Όρους όπου ασκήτεψε σκληρά. Το 1948 στη Γαλλία όπου πήγε για ένα πρόβλημα υγείας, εξέδωσε τα χειρόγραφα που του είχε παραδώσει ο Σιλουανός μαζί με τη δική του εκτενή ανάλυση της διδασκαλίας και μια βιογραφία του Γέροντα. Από το 1959 έζησε στο Έσσεξ της Αγγλίας όπου και ίδρυσε μια χριστιανική αδελφότητα και έχτισε ένα μοναστήρι αφιερωμένο στον Άγιο Ιωάννη τον Πρόδρομο. Εκεί έμεινε μέχρι τον θάνατό του, το 1993.

Τα συγγράμματά του γράφτηκαν στη ρωσική και μεταφράστηκαν σε πολλές γλώσσες – και στα ελληνικά: *ο Γέροντας Σιλουανός του Αθω, Περί προσευχής, Οψόμεθα τον Θεόν καθώς εστί, Άσκησις και Θεωρία, Η ζωή Του ζωή μου*.

12. Ο Όσιος Σιλουανός ο Αθωνίτης (1866-1938)

«Ο αδελφός μας είναι η ζωή μας»

Ο κατά κόσμον Συμεών Ιβάνοβιτς Αντώνοφ γεννήθηκε σε ένα ρωσικό χωριό από μια φτωχή αλλά ευσεβή οικογένεια. Δίπλα στα έξι αδέλφια του θα ζήσει τη συνηθισμένη ζωή ενός επαρχιώτη νέου της εποχής του. Η εκπαίδευσή του είναι εντελώς στοιχειώδης, μόλις δυο χειμώνες σχολικής φοίτησης. Μαθητεύει στην ξυλουργική. Πνευματικά επηρεάζεται από τον πατέρα του, έναν άνδρα αγράμματο αλλά γεμάτο τρυφερότητα, σοφία και υπομονή. Φυσιογνωμικά ο Σιλουανός έδινε την παραδοσιακή εικόνα του Ρώσου μουζίκου. Γεροδεμένος, με εξαιρετική φυσική δύναμη και αντοχή, ανοιχτόκαρδος, φύση γλυκιά και ειρηνική, πράγμα όμως που δεν τον εμπόδιζε να φιλονικεί κάποιες φορές, να αρέσκειται στο φαγητό και το ποτό, να παίζει ακορντεόν και να γλεντά. Έζησε μια άστατη νεανική ζωή. Ωστόσο, το 1892, μετά την ολοκλήρωση της στρατιωτικής του θητείας πήρε την απόφαση να μονάσει και αναχώρησε για τον Αθω. Έγινε μοναχός στην Ι.Μ. Αγ. Παντελεήμονος παίρνοντας το όνομα Σιλουανός. Εκεί έζησε για 46 χρόνια, διεκπεραιώνοντας βαριά διακονήματα, ακολουθώντας ακραίες μορφές άσκησης και προσευχόμενος για όλη την ανθρωπότητα. Το αγαπημένο μοτίβο του Σιλουανού ήταν η αγάπη προς τους εχθρούς, καθώς πίστευε ότι αυτή η αγάπη είναι ο μόνος δρόμος για τη γνώση του Θεού. Το 1987, πενήντα περίπου χρόνια μετά τον θάνατό του ανακηρύχθηκε άγιος από το Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης.

Από: π. Μάξιμος Εγκέο, *Κράτα τον νου σου στον Αδη...*, μτφρ. Σ. Χατζή-Γ. Μπάραλας, έκδ. εν πλω, Αθήνα 2009

13. Ο Γέροντας Σωφρόνιος διηγείται για τον Σιλουανό

Επικοινωνούσες με τον Γέροντα απλά και ελεύθερα, χωρίς να φοβάσαι πως μπορούσες να κάνεις κάποιο λάθος. Ήσουν γεμάτος εμπιστοσύνη, πως καμιά σου ενέργεια ή λόγος αδέξιος, ακόμη κι ανόητος, δεν θα καταστρέψει την ειρήνη, δεν θα συναντήσει απάντηση μομφής ή σκληρή απώθηση. Συγχρόνως, όμως, κάποια χορδή στα βάθη της ψυχής παλλόταν με μεγάλη ένταση προσευχής, για να αξιωθεί να αναπνεύσει το πνεύμα, από το οποίο ήταν γεμάτος ο Γέροντας.

Αρχιμ. Σωφρόνιος, *Ο Γέροντας Σιλουανός του Αθω*, έκδ. Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας 21978, σ. 55

15. Ο Όσιος Πορφύριος ο Καυσοκαλυβίτης (1906-1991)

Ο Όσιος Πορφύριος γεννήθηκε σε ένα χωριό της Εύβοιας. Το κοσμικό όνομά του ήταν Ευάγγελος Μπαϊρακτάρης και από πολύ νωρίς έδειξε έφεση προς τον μοναχισμό. Μόλις σε ηλικία 13 χρόνων και έχοντας τελειώσει μόνο τη Β' Δημοτικού, μετέβη στα Καυσοκαλύβια του Αγίου Όρους όπου έζησε για τα επόμενα 6 περίπου χρόνια. Λόγω σοβαρής ασθένειας, αναγκάστηκε να επιστρέψει στην Εύβοια, όπου και εγκαταστάθηκε στην Ι. Μ. Αγ. Χαραλάμπους. Στα 20 του χρόνια χειροτονήθηκε πρεσβύτερος και εγκαταστάθηκε σε μονή της Εύβοιας όπου άσκησε το έργο του πνευματικού για δεκατρία περίπου χρόνια. Το 1940 μετέβη στην Αθήνα. Εκεί του ανατέθηκαν προσωρινά καθήκοντα εφημέριου στην εκκλησία του Αγίου Γερασίμου, στην Πολυκλινική Αθηνών στην Ομόνοια. Ωστόσο ο ίδιος ζήτησε να υπηρετήσει μόνιμα σ' αυτή τη θέση θέλοντας να βρίσκεται δίπλα στον άνθρωπο που περνάει τις δυσκολότερες στιγμές της ζωής του. Παρέμεινε σ' αυτή τη θέση μέχρι το 1970, στη συνέχεια εγκαταστάθηκε στην Πεντέλη και μετά από μερικά χρόνια στο Μήλεσι της Μαλακάσας. Εκεί οικοδόμησε ένα Ησυχαστήριο.

Στη διάρκεια όλων αυτών των χρόνων -και παρά τα μεγάλα προβλήματα της υγείας του- δεν έπαψε να συναντά και να καθοδηγεί πνευματικά τους ανθρώπους που τον αναζητούσαν συνεχώς. Ο Νίκος Ζίας (Διευθυντής Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων και καθηγητής της φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών) ο οποίος τον συναντούσε συχνά, διηγείται: «Με την πρώτη γνωριμία που είχαμε με τον Γέροντα Πορφύριο, όλες οι επιφυλάξεις που είχαμε, πριν τον γνωρίσουμε, διαλύθηκαν. Γαλήνιος και συγκαταβατικός άκουγε αιχμηρές αποκαλύψεις των άστατων ψυχών, μια ειρήνη και ιλαρότητα διαχεότανε γύρω και μαλάκωνε τις ψυχές μας [...] Ονειρευόταν να φτιάσει έναν κήπο και να τον κλείσει με δίχτυ, να βάλει μέσα εκεί πολλά πουλιά, να τα προφυλάξει από τις ντουφεκίες των κυνηγών, που τα τρόμαζαν κι έφευγαν μακριά. Ανάστανε τα φυτά και τις καρδιές. Φύτευε δέντρα και λουλούδια. Γνώριζε πολύ καλά τις καμέλιες και τις ανάγκες τους. Ελεγε: "Εγώ δεν θα ζήσω να τα δω, αλλά αφού θα τα βλέπετε σεις και τα παιδιά σας, είναι το ίδιο, σαν να τα βλέπω εγώ"». Το 1991, λίγο πριν τον θάνατό του, μετέβη στο παλιό κελί του στα Καυσοκαλύβια του Αγ. Όρους. Το 2013 κατατάχτηκε στο Αγιολόγιο της Ορθοδόξου Εκκλησίας, από την Ιερά Σύνοδο του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

16. Η πνευματική διαθήκη του Οσίου Πορφυρίου του Καυσοκαλυβίτη

Αγαπητά πνευματικά μου παιδιά, τώρα που ακόμη έχω τας φρένας μου σώας, θέλω να σας πω μερικές συμβουλές. Από μικρό παιδί όλο στις αμαρτίες ήμουνα. Και όταν με έστειλε η μητέρα μου να φυλάξω τα ζώα στο βουνό, γιατί ο πατέρας μου, επειδή ήμασταν πτωχοί, είχε πάει στη διώρυγα του Παναμά, για εμάς τα παιδιά του, εκεί που έβοσκα τα ζώα, συλλαβιστά διάβαζα το βίο του Αγίου Ιωάννου του Καλυβίτου και πάρα πολύ αγάπησα τον Άγιο Ιωάννη και έκανα πάρα πολλές προσευχές, σαν μικρό παιδί που ήμουνα 12-15 χρόνων, δεν θυμάμαι ακριβώς καλά. Και θέλοντας να τον μιμηθώ, με πολύ αγώνα, έφυγα από τους γονείς μου κρυφά και ήλθα στα Καυσοκαλύβια του Αγίου Όρους και υποτάχθηκα σε δύο Γέροντες αυταδέλφους, Παντελεήμονα και Ιωαννίκιο. Μου έτυχε να είναι πολύ ευσεβείς

και ενάρετοι και τους αγάπησα πάρα πολύ και γι' αυτό, με την ευχή τους, τους έκανα άκρα υπακοή. Αυτό με βοήθησε πάρα πολύ, αισθάνθηκα και μεγάλη αγάπη και προς το Θεό και πέρασα πάρα πολύ καλά. Αλλά, κατά παραχώρηση Θεού, για τις αμαρτίες μου, αρρώστησα πολύ και οι Γέροντές μου μου είπαν να πάω στους γονείς μου στο χωριό μου εις τον Άγιο Ιωάννην Ευβοίας. Και ενώ από μικρό παιδί είχα κάνει πολλές αμαρτίες, όταν ξαναπήγα στον κόσμο, συνέχισα τις αμαρτίες, οι οποίες μέχρι σήμερα έγιναν πάρα πολλές. Ο κόσμος όμως με πήραν από καλό και όλοι φωνάζουνε ότι είμαι άγιος. Εγώ όμως αισθάνομαι ότι είμαι ο πιο αμαρτωλός άνθρωπος του κόσμου. Όσα ενθυμόμωνα βεβαίως τα εξομολογήθηκα και γνωρίζω ότι γι' αυτά που εξομολογήθηκα με συγχώρησε ο Θεός, αλλά όμως τώρα έχω ένα συναίσθημα ότι και τα πνευματικά μου αμαρτήματα είναι πάρα πολλά και παρακαλώ όσους με έχετε γνωρίσει να κάνετε προσευχή για μένα, διότι και εγώ, όταν ζούσα, πολύ ταπεινά έκανα προσευχή για σας. Αλλά όμως, τώρα που θα πάω για τον ουρανό, έχω το συναίσθημα ότι ο Θεός θα μου πει: Τι θέλεις εσύ εδώ; Εγώ ένα έχω να του πω: Δεν είμαι άγιος, Κύριε, για εδώ, αλλά ό,τι θέλει η αγάπη σου ας κάμει για μένα. Από εκεί και πέρα, δεν ξέρω τι θα γίνει. Επιθυμώ όμως να ενεργήσει η αγάπη του Θεού. Και πάντα εύχομαι τα πνευματικά μου παιδιά να αγαπήσουν το Θεό, που είναι το παν, για να μας αξιώσει να μπούμε στην επίγειο άκτιστη Εκκλησία του. Γιατί από εδώ πρέπει να αρχίσουμε. Εγώ πάντα είχα την προσπάθεια να προσεύχομαι και να διαβάζω τους ύμνους της Εκκλησίας, την Αγία Γραφή και τους βίους των Αγίων μας και εύχομαι και εσείς να κάνετε το ίδιο. Εγώ προσπάθησα με τη χάρη του Θεού να πλησιάσω τον Θεό και εύχομαι και σεις να κάνετε το ίδιο. Παρακαλώ όλους σας να με συγχωρέσετε για ό,τι σας στενοχώρησα.

Ιερομόναχος Πορφύριος
Εν Κανσοκαλυβίοις τη 4/17 Ιουνίου 1991

17. Άλλοι άγιοι για την κτίση

Όπως αναφέρει ο **Ισαάκ ο Σύρος**: «καρδία ελεήμων είναι καύσις υπέρ πάσης της κτίσεως... και των ορνέων και των ζώων...δια τούτο και υπέρ των αλόγων...εύχεται και πάσαν ώραν μετά δακρύων» (Απαντα τα ευρεθέντα ασκητικά, Λόγος 81, εκδ. Σπανού).

Στο βίο του **Αγίου Σεραφείμ του Σάρωφ** αναφέρεται ότι τον υπηρετούσε μία αρκούδα την οποία καμιά φορά έστελνε για «θέλημα: «Αντί να φοβίζεις τους ανθρώπους, Μίσα, πήγαινε καλλίτερα και να μου φέρεις τίποτε καλό...». Η αρκούδα γύριζε πίσω κρατώντας στα μπροστινά της πόδια μια κηρήθρα μέλι!» (Ε. Γκοραϊνωφ, Αγ. Σεραφείμ του Σάρωφ, εκδ. Τήνος, σελ.66).

Στο μαρτύριο του **Αγίου Μάμαντα** αναφέρεται ότι τον έριξαν στα θηρία, τα οποία όμως στάθηκαν κοντά του και κουνούσαν χαρούμενα την ουρά τους. Στην αγιογραφία μάλιστα ο άγιος παρουσιάζεται άλλοτε πάνω σε ένα λιοντάρι και άλλοτε να κρατάει προστατευτικά ένα μικρό ελαφάκι.

18. Η σχέση του Αγίου Φραγκίσκου της Ασίζης με την κτίση

Ένα άλλο θεμελιώδες συστατικό της πνευματικότητάς του είναι η αγαπητική σχέση του με την κτιστή πραγματικότητα. Για την αγάπη του προς τη φύση έχουν λεχθεί πολλά, στα οποία κατά τη γνώμη μας οφείλεται αυτή η πλατιά αποδοχή του Φραγκίσκου ακόμα και από ανθρώπους που δεν διαθέτουν μεταφυσικές ευαισθησίες ή στέρεη θεολογική σκευή. Για τον λόγο αυτό, η φυσιολατρική διάσταση της προσφοράς του, ενίοτε οδηγεί σε παρερμηνεία των πνευματικών προϋποθέσεων του, με αποτέλεσμα στη συνείδηση πολλών ανθρώπων ανεξαρτήτως θρησκευτικής τοποθέτησης, ο Φραγκίσκος να ταυτίζεται με τη συμπαθή αλλά γραφική εικόνα ενός αφελούς προστάτη των ζώων ή,

στην καλύτερη περίπτωση, ενός μακρινού προδρόμου του σύγχρονου οικολογικού κινήματος. Φρονούμε ότι αυτή η εικόνα οφείλεται σε μια μυωπική θεώρηση της φυσιολογίας του Φραγκίσκου, γιατί αγνοεί τις πνευματικές ή σωστότερα θεολογικές προϋποθέσεις της στάσης του απέναντι στη φύση. [...]

Ο Θεός και ο κόσμος, κατά τον Φραγκίσκο, δεν είναι δυο αντιθετικά μεγέθη, γιατί η φύση νοείται ως κτίση, δηλαδή ως αποτέλεσμα της αγαπητικής και ελεύθερης δημιουργικής θέλησης του Θεού· δεν μπορεί, συνεπώς, παρά να είναι ευλογημένη. Η σφραγίδα της θείας δημιουργίας είναι αποτυπωμένη παντού: όλα τα όντα, έμψυχα και άψυχα διατηρούν την ιερή τους καταγωγή, την οποία καλείται ο άνθρωπος, ανάλογα με την πνευματική του ωριμότητα, να την αναζητήσει, να την αναγνωρίσει και να τη δοξολογήσει.

Τα επεισόδια από τη ζωή του Φραγκίσκου που φανερώνουν αυτή τη βαθιά κατάφασή του απέναντι στον υλικό κόσμο και τα άλογα όντα δεν προκαλούν μόνο τη συγκίνησή μας, αλλά ανοίγουν νέους ορίζοντες για τον επαναπροσδιορισμό μας μέσα στη φυσική πραγματικότητα. Μοιάζουν με παράθυρα, απ' όπου μπορούμε να κοιτάξουμε πώς είναι δυνατόν να λειτουργεί η κτίση, εφ' όσον κάποιος την προσεγγίζει με μεταμορφωμένες αισθήσεις.

Αγ. Φραγκίσκος της Ασίζης Άπαντα, εισαγωγή-μετάφραση-σχόλια Π. Υφαντής, Μαΐστρος, Αθήνα 2009, σ. 26-30

Η 4η Οκτωβρίου καθιερώθηκε ως **Παγκόσμια Ημέρα των Ζώων**, γι' αυτό συμπίπτει με την εορτή της μνήμης του Αγίου Φραγκίσκου της Ασίζης, καθώς η Καθολική Εκκλησία τον ανακήρυξε ως προστάτη των ζώων και του περιβάλλοντος.

